

SKAUTING

Dvoutměsíčník pro skautskou
výchovu — říjen 2023

Jak rozvíjet kritické myšlení?

Myslet sami za sebe
Filozofie pro skauty
O médiích a dětech

+ Co s přemnoženými rovery

KAŽDÁ DOMÁCNOST BUDE
MÍT POVINNĚ IMIGRANTA!

AIDS vyvířila americká CIA

Dneska se lidé bojí, jsou za
protože vy prosazujete cenzuru
řeknou pravdu nebo svobodu
označíte za dezinformátory.
tak hanebné, co předvádíte.

Co nemáte vědět!
Vynálezce PCR testu
o jeho zneužívání k hledání
neexistujících virů

latit kartou je

SKAUT

ěta P. Ac
meni vyte
a sorose

ovat sovětská arma
řeny, tady, ve smla
je toho daleko víc

vdělává na lžích?

SKAUTING

62. ROČNÍK / 1 – ŘÍJEN

Časopis Skauting nabízí skautským vedoucím oporu a inspiraci pro rozvoj výchovy a vedení lidí.

Vychází od roku 1919. Články jsou recenzované a propojují myšlenky všech, kdo chtějí svými znalostmi a zkušenostmi proměňovat skauting a svět k lepšímu.

Vycházíme též na:

CASOPIS.SKAUTING.CZ

Redakce: Libor Brzobohatý – Boro (šéfredaktor), Klára Trávníčková – Arya (zástupkyně šéfredaktora), Kateřina Večerková – Atlantida (editorka), Jakub Holobrádek – Učeň, Kateřina Volková – Kačka, Karolína Janíková, Kateřina Puczoková – Loca, Kateřina Štěpánková, Lada Matyášová – Laduš, Lukáš Kapinus – Luke, Zuzana Hanajová – Očko, Lukáš Matějek – Panda, Pavlína Votřelová – Pája, Filip Komenda – Klacek, Václav Pisinger – VaPi. Grafika a sazba: Eliška Slavatová – Kory, Lucie Horáková – Basa. Obálka: Eliška Lucáková, Kateřina Volková – Kačka.

Prohlédni si nás na:

CASOPIS.SKAUTING.CZ/REDAKCE

Dále na tomto čísle spolupracovali autoři/rky, oponenti/ky, konzultanti/ky a korektoři/rky článků.
Kontakt: skauting@skaut.cz. Vydavatel: Junák – český skaut, Tiskové a distribuční centrum, z. s., Senovážné náměstí 24, 110 00 Praha 1, IČ: 64934926, telefon: 234 621 223, e-mail: tdc@skaut.cz. Tisk: Triangl, a. s. Distribuce: SEND Předplatné, spol. s r. o. Pro členy Junáka je předplatné řešeno v rámci online registrace. Vychází 5× ročně: Vyšlo 5. 10. 2023.

SKAUT

TÉMA

JAK ROZVÍJET KRITICKÉ MYŠLENÍ?

- 3 *Editorial:* Kritické myšlení na sto způsobů
- 4 *Hlavní článek:* Myslet sami za sebe, ale slyšet u toho hlasy druhých
- 6 Vychovávejme kritické myslitelky
- 9 *Rozcestník:* Ke kritickému myšlení 8 km po červené
- 10 Reflektujeme, tedy si rozumíme
- 12 *Instant:* Filozofie pro skauty
- 14 *Instant:* Seb má dvě mámy
- 15 *Instant:* Jak spolu citlivě diskutovat
- 16 *Inspiro:* Aby pomoc skutečně pomáhala
- 18 *Rozhovor:* O médiích a dětech

FÓRUM

NÁZORY A KOMENTÁŘE K VÝCHOVĚ

- 21 Není cílem být oblíbený
- 22 *Náčelníci:* Jít příkladem i v online světě
- 22 *Komentář:* Jak vypadá zasedání náčelnictva?
- 23 *Recenze:* Nové zbraně vlivu
- 23 *Přemýšlejte s námi o skautingu!*
- 24 *Komentář:* Umíme využívat možnosti našich časopisů?
- 25 Rádcovský zápisník 2.0

HORIZONT

PODNĚTY A INSPIRACE PRO VÝCHOVU

- 26 *Bezpečný skauting:* Když začne názor někoho jiného být problém
- 29 Co s přemnoženými rovery
- 30 *Oddíl pro všechny:* Projekt skončil, příběh nikoliv
- 32 Revize roverského programu
- 34 *Budoucnost:* Co je to energetická chudoba?
- 36 *Oddílová poradna:* Jak si poradit s problémy vými či agresivními dětmi

Kritické myšlení na sto způsobů

Postupné pátrání po významu jedné fráze

Dlouho jsem měla pojem *kritické myšlení* spojený hlavně s Petrem Ludwigem, českým králem boje s prokrastinací a argumentačními fauly a osobou dobře známou na sociálních sítích. V době pandemie covidu-19 například prohlášoval, že chce proti této nemoci bojovat zpřístupněním svých webinářů ke kritickému myšlení, za což sklídl vlnu posměchu.

V širším slova smyslu se zase okřídlená vyjádření jako: „Je potřeba, aby se děti konečně učily kriticky přemýšlet!“ často objevují v debatách o nešvarech (nejen) českého školství. Fungují jako instantní návrh řešení problémů, jako je přehlcenost faktografií nebo převaha výkladu vyučujících nad aktivní individuální nebo skupinovou prací studujících. Jeden čas jsem tedy měla za to, že kritické myšlení je vlastně cokoli, co si zrovna konkrétní mluvčí zamane (od schopnosti kultivovaně diskutovat po čtení jedné informace ve více zdrojích), a stal se z něj termín, který je tak široký, že už vlastně vůbec nic neznamená a slouží jen jako jakási argumentační vata.

Jaké bylo moje překvapení, když jsem na dlouhodobém kurzu pro vyučující a skautské vzdělavatelky a vzdělavatele zjistila, že kritické myšlení, aspoň v tom smyslu, ve kterém s ním pracujeme my v tomto čísle *Skautingu*, je pedagogický směr s dlouhou tradicí, účtyhodnou sbírkou literatury i širokou paletou metod!

VYLUČOVACÍ METODA

Vymezení kritického myšlení („A o co tedy jde?“) se věnují úvodní dva články tohoto čísla. Já bych naopak ráda vymezila, co kritické myšlení není, a popsala, jak jsem to postupně měla šanci na zmiňovaném kurzu zjišťovat a bořit tak své stereotypy a mylné předpoklady.

Kritické myšlení není nebo by nemělo být jednoduchým nástrojem k odlišení ideologických nebo politických oponentů („Voliči strany XY neumí kriticky přemýšlet.“). Mělo by naopak přispívat k chápání pohledů různých stran a k průběžnému přehodnocení a odkrývání vlastních slepých skvrn poznání. Není to

ani sada dovedností a technik vedoucích k tomu „vždycky všechny přechytračit“, „vzejít z diskuze jako absolutní vítěz“ nebo „na každém návrhu řešení hledat chyby a relativizovat ho“, ale jde o strategie, jak učinit rozhodnutí efektivnější a nezůstávat jen u přemýšlení a slov, ale přejít i k činům.

A pokud jste učitel/ka nebo je vám blízka práce se čtením, psaním nebo diskuzí, možná jste se setkali s tím, že se kritickému myšlení rovná směr RWCT (zkratka pro *Reading and Writing for Critical Thinking*, tedy „Čtením a psaním ke kritickému myšlení“). V praxi si to můžete představit jako pár konkrétních metod, které často obsahují různorodě podtržené texty nebo velké papíry polepené pestrobarevnými post-ity a začínají nebo končí diskuzí na koberci. Jak ale víme už z rádcovských nebo čekatelských kurzů, prostředek by nikdy neměl být nadřazený výchovnému cíli. Ať už daná technika nebo metoda působí sebeatraktivněji, sama o sobě výstup hodný kritického myslitele nebo myslitelky nezaručí.

CO MY S TÍM VE SKAUTU?

Že má Junák připravovat svoje členstvo na výzvy aktuálního světa, aby nezůstávalo zaseklé v minulosti, jsme všichni slyšeli už hodněkrát. Jak ale takové vzletné vize dostávat do praxe? Jak se umět proplétat ve složitých společenských tématech, které ovlivňují nás vedoucí i kluky a holky a holky z našich oddílů, a přitom se do nich nezamotat a nerozhádat se? Případně jak oživit program řešící skautskou ideu nebo historii, aby to nebylo pořád to stejné dokola a naši členové a členky nebyli jen v roli pasivních posluchačů? Na to všechno se dají se použít různé techniky kritického myšlení – čtení, psaní a diskutování.

Uvědomuji si, že jsem tímto úvodníkem možná přinesla víc otázek než odpovědí – což je mimochodem vlastnost, která kritickému myšlení také není úplně cizí. Snad ale konkrétnější tipy, návody, metody a třeba i nějaké odpovědi po smyslu a esenci tohoto směru přinesou následující texty. Ale pozor – rozhodně k nim nepřistupujte nekriticky! ✕

KLÁRA TRÁVNÍČKOVÁ – ARYA
zástupkyně šéfredaktora

LIBOR BRZOBOHATÝ – BORO
Šéfredaktor *Skautingu*, vzdělavatel
a divadelní dramaturg. Ať už dělá cokoliv,
snaží se nejdřív poslouchat, následně
přemýšlet a nakonec jednat.

Myslet sami za sebe, ale slyšet u toho hlasy druhých

*Co je to kritické myšlení, proč
je dobré jej rozvíjet a jak to,
že k němu nepotřebujeme
doktorát z filozofie?*

Kritiku nesnášíme vždy snadno. Bývá otravná, dokáže zraňovat a připomíná nám, že nás všechny čeká ještě spousta práce. Když však dáme stranou všechny ty nepříjemnosti spojené s tím, že nejsme dokonalí, umí být kritika nejen užitečná, ale dokáže také otevírat cestu k okamžikům poznání plných radosti a nadšení. Když přijímáme kritiku od druhých lidí – na sebe nebo na nějaký předmět společného zájmu – dostává se nám možnosti vidět na chvíli svět jinýma očima. A toho sami nikdy schopni nebudeme... nebo snad ano?

Cílem tohoto čísla *Skautingu* je představit kritické myšlení jako způsob, jakým lze do co největší hloubky a z různých perspektiv poznávat svět okolo nás i sebe samotné, nacházet v něm své místo a na základě toho se v něm chovat. Jestliže se budeme bavit o kritickém myšlení jako o procesu, který se děje v našich hlavách, bude to proces velmi komplexní a složený z několika kroků. Jejich osvojení však vyžaduje čas a trénink.

JAK SE TO MYŠLENÍ TEDY DĚLÁ?

Ze všeho nejdříve je třeba zmínit, že kritické myšlení, jak jej popisuje odborník na vzdělávání Stephen Brookfield ve své knize *Teaching for critical thinking*, není nijak závislé na našem věku, stupni dosaženého vzdělání nebo

hodnotě IQ. Podle Brookfielda kriticky myslíme, když se věnujeme čtyřem následujícím činnostem:

PÁTRÁNÍ PO PŘEDPOKLADECH

Způsob, jakým přemýšlíme a jednáme, je ovlivňován řadou věcí: našimi znalostmi, názory a hodnotami, které považujeme za správné. Těmto věcem říkáme **předpoklady** a často si jejich vliv na naše myšlení ani neuvědomujeme. Snaha odhalovat, co nás ovlivňuje, je první krok ke kritickému myšlení. *Např. Píšu článek do časopisu o kritickém myšlení. Mým předpokladem je, že člověk tématu lépe porozumí, když se na úvod vybaví teorií.*

PŘEZKOUMÁNÍ PŘEDPOKLADŮ

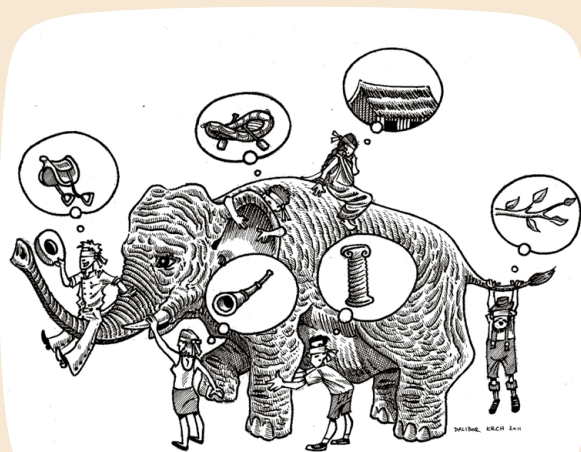
Po odhalení toho, co za našimi způsoby chování a uvažování stojí, je načase podrobit tyto předpoklady zkoumání – jsou přesné a platné? Avšak pozor, to se může případ od případu lišit! V různých situacích můžeme například vycházet z předchozích zkušeností a vyvarovat se tak stejných chyb. Ale ve chvíli, kdy se snažíme vlastní zkušenost přenést na situaci někoho jiného a na základě toho mu radit nebo o něm vynášet soudy, bývá často náš předpoklad v novém a neznámém kontextu neplatný. Cílem je tedy přicházet opakovaně na to, zda naše činy stojí na pevných základech.

Klíčem k tomu může podle Brookfielda být posuzování toho, čím jsme zvyklí správnost svých předpokladů zdůvodňovat – co jim dodává váhu. Stavíme vlastní názor na danou situaci nebo problém na tom, co jsme prožili? Je podložený slovy lidí, kterým důvěřujeme? Nebo jej odvozujeme ze samostatného bádání?

Např. Uvědomím si, že začít teorií a potom hledat konkrétní příklady je způsob, jak se já obvykle učím nové věci.

NAHLÍŽENÍ VĚCÍ Z RŮZNÝCH ÚHLŮ POHLEDU

Stává se vám, že něco uděláte nebo řeknete a lidé okolo vás si to vyloží úplně jinak, než jste zamýšleli? V životě se dostáváme do bezpočtu situací, v nichž hrajeme různé role. Předpoklady, na kterých své jednání stavíme, nemohou být platné vždy a za všech okolností. Jedním ze způsobů, jak předem zhodnotit, jestli je naše posouzení situace a od toho odvozené jednání správné, je snaha dívat se sami na sebe tak, jak nás vidí ostatní. *Např. Díky zpětné vazbě na článek si uvědomím, že začít teorií vyhovuje těm, kteří upřednostňují deduktivní*

učení (od obecných závěrů postupují k jednotlivým faktům, jevům a jejich aplikaci). Pro ty, kdo jsou zvyklí zacházet s informacemi spíše induktivně (nejdřív zkoumám jednotlivé části celku a jejich vztahy), může být srozumitelnější, seznámí-li se nejdříve s příkladem z praxe a pak jeho zobecnění ukotví v teorii.

PODNIKÁNÍ VĚDOMÝCH A INFORMOVANÝCH ČINŮ

Smyslem kritického myšlení je v podstatě vyvarovat se chyb. Ty mohou být sice poučné, ale v životě jsou chvíle, kdy je opravdu lepší se jim vyhnout. Schopnost podnikat vědomé a informované činy (slovy českého přísloví *dvakrát měřit, jednou řezat*) nás chrání před tím, abychom do něčeho v dobré víře vložili své úsilí a poté zjistili, že dopad našeho jednání je úplně jiný, než jsme zamýšleli.

Např. Docházím k tomu, že kromě obecné teorie bude vhodně článek doplnit konkrétními příklady.

CO NA TO SKAUTI A SKAUTKY

Několik následujících článků v aktuálním čísle Skautingu se věnuje tomu, jak k výše popsané schopnosti kriticky myslet vést holky a kluky v oddíle. Základní metodiku, na níž články stojí, se tu pokusím shrnout.

ROLE VEDOUČÍCH V PODPŮŘE KRITICKÉHO MYŠLENÍ

Naším hlavním úkolem je vytvořit pro osvojování si kritického myšlení (složeného z výše zmíněných čtyř kroků) vhodné podmínky. První z takových podmínek jsou **informace** – nemůžeme začít myslet s prázdnou hlavou. Potřebujeme čerpat vstupy z různých zdrojů, ať už jde o knihy, filmy, rozhovory s kamarády nebo o výklad vyučující*ho. S těmito vstupy následně pracujeme již popsaným způsobem. K tomu ale potřebujeme **lidí**, kteří nám vlastní kritické myšlení velmi usnadní novými úhly pohledu. A v neposlední řadě je potřeba **čas**. Kritické myšlení totiž nevede k hledání jednoznačných odpovědí a snadných řešení. Často naopak dlouho vyvolává jen nové a nové otázky. Těmi je potřeba se zabývat, vyslechnout různé pohledy i tiše přemýšlet a hledat pro svá zjištění důkazy.

Jak konkrétně můžeme být poznávajícím a kriticky myslícím holkám a klukům oporou?

- Kladme otázky,
- hledejme souvislosti,
- ověřujeme platnost našich zjištění a tvrzení.

ČTENÍM A PSANÍM KE KRITICKÉMU MYŠLENÍ

V původním anglickém názvu *Reading and writing for critical thinking* je vzdělávací program, který se snaží dostávat vzdělávání vedoucí ke schopnosti kriticky myslet do škol. Jeho součástí je celá řada různých výstupů ([☞ kritickemysleni.cz](http://kritickemysleni.cz)), z nichž je spousta využitelná ve skautské činnosti. Ve zkratce program stojí na práci s textem a informacemi, které z něj buď čtením nebo při jeho vzniku psaním získáváme.

E-U-R NEBOLI TŘÍFÁZOVÝ MODEL UČENÍ

Jedním z výstupů programu RWCT je vzdělávací model E-U-R. Ten říká, že naše mozky nejsou prázdné nádoby, ale do procesu učení vstupujeme vždy již ovlivnění předchozími zkušenostmi a znalostmi. Tento systém vědění uložený

v hlavě si v rámci třífázového cyklu máme oprášit, protřídit, doplnit o nové poznatky a aktualizovaný uložit zpět. A to nějak takto:

E: VEVOKACI dochází k vybavování si a pojmenování dosavadních znalostí, zkušeností, asociací spojených s tématem, jemuž se v programu věnujeme, a k formulování otázek a nejasností, kterým ještě potřebujeme přijít na kloub.

U: V druhé fázi – UVĚDOMĚNÍ SI VÝZNAMU INFORMACÍ – konfrontujeme svůj dosavadní pohled na zkoumané téma nebo problém s novými pohledy a informacemi (např. prací s textem, diskuzí, zhlédnutím filmu, prožitím nějaké situace).

R: V REFLEXI je příležitostí ohlédnout se za prožitou zkušeností nebo bádáním. Během ní třídíme nové informace a propojujeme je s tím, co jsme věděli (nebo si mysleli, že víme) na začátku. Bez reflexe, tj. utřídění a naskládání šuplíků poznání nazpět, by celý předchozí proces postrádal smysl – zbyl by nám z něj jen nepořádek.

Je možné, že jste se s takto postavenými programy již setkali – ve škole, na skautském kurzu nebo v oddílovém programu. Ze začátku to může znít složitě, ale celý proces (např. v rámci hry nebo jiného oddílového programu) může trvat jak několik hodin, tak desítky minut. Pro bližší seznámení s Třífázovým modelem učení doporučuji navštívit metodický web RVP ([☞ bit.ly/rvp-eur](http://bit.ly/rvp-eur)) nebo nahlédnout do Portfolia globálního vzdělávání od NaZemi do sekce Metodická podpora ([☞ bit.ly/nazemi-portfolio](http://bit.ly/nazemi-portfolio)).

KRITICKÉ MYŠLENÍ JE ZBRAŇ – DO JAKÉ BITVY S NÍ PŮJDEME, JE NA NÁS

Pozorovat svět z různých úhlů, nahlížet do vlastního způsobu přemýšlení a pečlivě pracovat s informacemi. Díky těmto schopnostem si můžeme být lépe vědomi následků vlastních činů. Je to však proces na celý život – podobně jako hledání nejvyšší Pravdy a Lásky. Pochopitelně se tak během tohoto nikdy nekončícího učení budeme měnit a s námi možná i důvody našeho snažení.

Nalézt odpověď na otázku, *k čemu nám je schopnost kriticky myslet*, je tak samostatný úkol pro každého z nás. Já jsem asi před rokem došel k tomu, že kritické myšlení je pro mě schopnost, kterou můžu využívat ve snaze vytvářet lepší svět, tedy svět bez zbytečného násilí a nespravedlnosti – ať už se zrovna věnuji vzdělávání, své umělecké tvorbě, nebo pečuji o své blízké. Za pár let možná uvidím svět, svou roli v něm a roli kritického myšlení v mém životě jinak. A určitě bude smyslem kritického myšlení něco trochu jiného pro vás a pro holky a kluky ve vašich oddílech. Stávat se kritickými mysliteli a myslitelkami tak podle mě znamená nejen umět přijímat odlišnosti v našem poznání světa, ale také odlišné přesvědčení o tom, jaký svět chceme utvářet.

POUŽITÁ LITERATURA:

☞ **Stephen Brookfield: Teaching for critical thinking**

☞ **NaZemi: Moje cesta ke světu – Portfolio globálního vzdělávání**

☞ **Ondřej Hausenblas: Kritické myšlení je myšlení pro svět rozporů (Kritické listy, 25/2007) ✕**

**ELIŠKA HANZLOVÁ –
PAMPELIŠKA**

Hlavními vzdělávacími srdcovkami jsou pro ni NaZemi a IŠ Ejhle. Baví ji, když je na očích učících se vidět, že se jim rozsvítila nová žárovka. Odpočívá při točení keramiky a koukání do větví stromů.

Vychovávejme kritické myslitelky

Jak rozvíjet dovednosti podporující kritické myšlení

Naučit někoho kritickému myšlení může znít děsivě. Obzvláště, když si nejsme jistí, jestli sami kriticky přemýšlíme. V takové situaci pomůže uvědomit si, že kritické myšlení je komplexní myšlenkový proces, který se skládá z různých úkonů, musí být vědomý a trvá nějakou dobu, než si ho osvojíme. Hlavním záměrem nás, skautských vedoucích, je podpořit členy oddílů v tom, aby se orientovali v současném světě, dokázali se vyrovnat s jeho složitostí a nejednoznačností, byli odolní vůči manipulaci druhými a byli schopni dělat ve svém životě informovaná rozhodnutí. V předchozím článku bylo podrobněji vysvětleno, co to kritické myšlení vlastně je, a nyní se podíváme na to, jak můžeme podpořit jeho rozvoj v oddílech.

Užitečnou pomůckou je seznam dovedností podporujících kritické myšlení (najdete v tabulce). Když si je postupně projdeme, můžeme si u každé dovednosti zkusit představit, zda členové oddílu tuto dovednost ovládají a jak se to případně projevuje. Je vhodné nějakou dobu věnovat pozorování a zapisování poznámek, abychom později věděli, na co se potřebujeme nejvíce zaměřit. Např. v případě první dovednosti „naslouchání“ můžu zjistit, že si světlušky hodně skáčou do řeči. Rozhodnu se posílit jejich trpělivost v naslouchání a začnu to cvičit během schůzek pomocí níže zmíněných technik, např. dyád nebo třífázového rozhovoru, při němž vždy jeden člověk mluví zcela bez přerušování ostatními. Jednotlivé dovednosti lze ještě dále drobit do menších kroků a ty využít při plánování činnosti oddílu, když si stanovujeme dlouhodobé a krátkodobé cíle.

Pochopitelně u každého jednotlivce můžeme zjistit různou úroveň v různých dovednostech a podporovat rozvoj dovedností i více individualizovaně. Velké rozdíly pak budou mezi dětmi na základě věku, protože různé typy myšlení se rozvíjí postupně, např. abstraktní přemýšlení, které potřebujeme pro odhalování předpokladů nebo metakognici, začíná až kolem 12 let věku.

V tabulce jsou dovednosti seřazené ve volné hierarchii – řekněme, že je dobré začít na začátku a postupně pokračovat směrem dolů, od jednodušších směrem ke složitějším. Rozdělení do tří částí také odpovídá odlišné složitosti myšlenkových operací, které jsou dovednostmi

schované. V prvním oddíle najdeme základní dovednosti, bez nichž se těžko dělají činnosti z druhého oddílu. Ve třetím oddíle se pak schovává něco, čemu říkáme metakognice, pod kterou rozumíme „přemýšlení o vlastním myšlení, poznávání“. Obvykle k ní dochází v okamžicích, kdy zpětně reflektujeme, proč jsme se nějak rozhodli, co nám pomohlo něco pochopit, jaké podmínky nám umožňují se něco naučit nebo co ovlivňuje to, jak přemýšlíme. Schopnost myslet kriticky tedy není jednoduchá záležitost a je potřeba se jí postupně učit, ale její zvládnutí pomáhá k tomu, abychom se dokázali učit celý život – protože víme, jak na to.

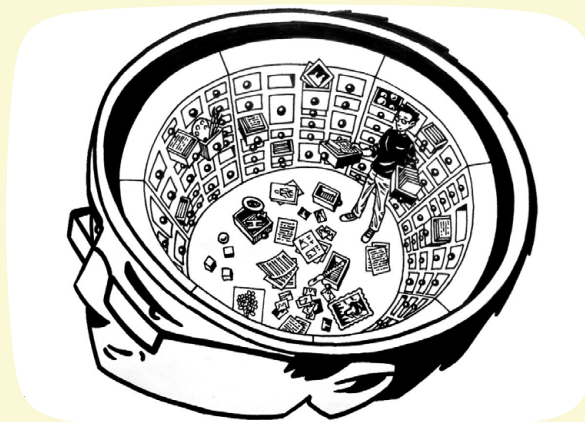
NASLOUCHÁNÍ	sobě, druhému, skupině, včetně naslouchání vlastním emocím a uvědomování si, jak vstupují do procesu myšlení a jednání
OTEVŘENOST	k různým perspektivám a pohledům, k přetváření svých názorů
KLADENÍ OTÁZEK	k textu i za text, po informacích v textu i k přemýšlení o textu, kladení otázek sobě, skupině, autorovi/ce
SHRNOVÁNÍ	vytažení a formulování toho podstatného
TŘÍDĚNÍ INFORMACÍ	nové/staré, podstatné/nepodstatné, dle různých kritérií
PROPOJOVÁNÍ	starých informací s novými, informací se zážitky a zkušenostmi, hlasy expertů s názory a myšlenkami ze skupiny, médií apod. → myšlení v souvislostech
FORMULOVÁNÍ NÁZORŮ A ARGUMENTŮ	podkládání důkazy, přehodnocování, reagování na slyšené
ODHALOVÁNÍ A OVĚŘOVÁNÍ PŘEDPOKLADŮ	přemýšlení nad tím, na základě jakých přesvědčení se rozhodují, jednám, utvářím si názory a postoje, co mě ovlivňuje
HLEDÁNÍ JINÝCH PERSPEKTIV	aktivní vyhledávání pohledů, které nejsou zastoupeny, a hlasů, které nejsou slyšet
REFLEXE VLASTNÍHO MYŠLENÍ A JEDNÁNÍ	metakognice – přemýšlení o myšlení; ohlížení se za svými rozhodnutími a činy a uvažování nad jejich vlivem na okolí a svět; uvědomění si podmínek pro své učení

KRITICKÉ MYŠLENÍ – SOUČÁST ODDÍLOVÉHO ŽIVOTA

Zmíněné dovednosti lze rozvíjet různými způsoby. Na všechny se dají najít jednodušší i složitější aktivity a ve všech jsme vzorem i my, kdo působíme ve vedení. **Umět pozorně naslouchat, doptávat se, vyslechnout v klidu jiný úhel pohledu, změnit názor, když si ve světle nových argumentů či informací ověříme, že ten náš není platný,** to všechno bychom měli ovládat a v komunikaci s ostatními běžně používat, pokud chceme, aby to dělali i naši svěřenci.

Kromě jednodušších aktivit, jako jsou třeba dyády (vizte přehled aktivit níže), které rozvíjí naslouchání, lze dovednosti rozvíjet i modelovými situacemi, řešením komplexních problémů v praxi, diskuzemi o složitých otázkách, ke kterým si účastníci nejprve musí získat nové informace, nebo třeba celooddílovým rozhodováním o důležitých záležitostech. Všechny tyto případy lze předem promyslet a nastavit procesně tak, aby měli účastníci v průběhu dostatečnou podporu k tomu dovednosti rozvíjet a využít, aby měli dost času sbírat a porovnávat informace s tím, co už o věci ví, a dělat vlastní závěry a rozhodnutí.

Pro vedoucí je někdy nejtěžší právě ta část procesu, ve které může dojít k tomu, že účastníci přichází k závěrům, které se s těmi jejich neshodují. Nicméně přemýšlení každého je autonomní proces a kritické myšlení potřebuje pro svůj rozvoj vhodné podmínky. Těmi je například respekt ke zmíněné autonomii, prostor experimentovat, dělat chyby a poučit se z nich, otevřenost vůči různým názorům a závěrům, aktivní vyhledávání hlasů, které nejsou slyšet samy od sebe. **Kritický myslitel je zvědavý, ptá se, vyhledává nové pohledy, oceňuje rozmanitost, nedělá rychlé závěry a jde do hloubky ve snaze poznat, na jakých předpokladech staví své porozumění světu.** Kritický myslitel také bere do hry kromě analytických myšlenkových procesů i své emoce – poznává sám sebe a reflektuje, co na něj jak působí. Emoce pak bere jako partáky při svém rozhodování, protože mu pomáhají porozumět tomu, co se kolem něj děje. To je rozměr, který jsme ještě nezmínili – kritické myšlení probíhá nejen v naší hlavě, ale i v kontaktu s ostatními, kteří nám poskytují nové podněty, jiné úhly pohledu, odlišné zkušenosti. Tato sociální rovina učení, jejíž zásadní složkou je rozvoj empatie, umožňuje být spolu „lidsky“, tedy i s chybami a emocemi, ne jako myslící stroje.

ILUSTRACE: DALIBOR KRCH

KONKRÉTNÍ AKTIVITY

Naše oddíly mohou pro vše výše zmíněné vytvořit bezpečné a respektující prostředí, ve kterém se naši členové rozvíjí v dovednostech podporujících kritické myšlení. Když budeme zvažovat, jak dovednosti rozvíjet, zkusme do svých programů zařadit jednak konstruktivistický přístup (viz článek *Myslet sami za sebe, ale slyšet u toho hlasy druhých* na str. 4–5), jednak následující techniky, jejichž popis najdete jednoduše na internetu:

✿ **Dyáda** je způsob práce ve dvojici, při němž jeden člověk nahlas 3–5 minut přemýšlí a zkoumá navrženou otázku a druhý ho podporuje tím, že mu v tichosti naslouchá. Následně si role vymění.

→ rozvíjí dovednosti: naslouchání, otevřenost

✿ **T-graf** je užitečná a jednoduchá grafická pomůcka, která umožňuje promyšlet a zaznamenat protichůdné pohledy, názory a postoje v určitém tématu či problému.

Pomáhá zvažovat pro i proti, plusy i minusy, analyzovat problematiku z opačných pozic.

→ rozvíjí dovednosti: otevřenost, třídění informací, propojování, hledání perspektiv

→ Více k technice na webu metodiky *Lidé v pohybu* (bit.ly/T-graf)

✿ Podrobnější analýzu tématu umožňuje technika **Kostka**, která otázkami navádí k hledání různých perspektiv. Lze ji pojímat jako individuální i kooperativní techniku.

→ rozvíjí dovednosti: otevřenost, shrnování, propojování, formulování argumentů, hledání perspektiv

→ více k technice na webu pedagoga Libora Kyncla (bit.ly/kyncl-kostka)

✿ **Třífázový rozhovor** je rozhovor ve trojici, při němž má v jednotlivých kolech každý postupně jinou roli a soustředí se tak na jinou činnost – vyjadřování názoru, naslouchání a kladení otázek nebo naslouchání a shrnování řečeného.

→ rozvíjí dovednosti: naslouchání, otevřenost, kladení otázek, shrnování, formulování názoru

→ více k technice na webu zde:

bit.ly/trifazovy-rozhovor

✿ **Poslední slovo patří mně** je technika, která pracuje s úryvky textu, které si účastníci vyberou jako nejzásadnější, zahrnuje diskuzi skupiny a zajišťuje, že každý je vyslechnut. →

ILUSTRACE: DALIBOR KRCH

- rozvíjí dovednosti: naslouchání, otevřenost, propojování, formulování názoru, reflexe vlastního myšlení, hledání jiných perspektiv
- více k technice na webu pedagoga Libora Kyncla (bit.ly/posledni-slovo)
- ✿ Různé techniky řízení diskuze umožňují účastníkům postupně si osvojovat dovednosti kultivované diskuze, například tím, že jim přidělíme různé role a sami diskusi facilitujeme tak, aby každý dostal hlas apod. Při diskusi modelujte aktivní doptávání a podporujte účastníky v tom, aby svoje názory doplňovali argumenty.
- diskuze rozvíjí drtivou většinu dovedností kritického myšlení, je to taková královská disciplína. K dobré diskusi potřebujeme spoustu dalších dovedností, mezi nimi i ty facilitační. Lze je rozvíjet postupně, zkuste třeba „kolečko“, „tygra“, „tichou debatu“. K vedení diskuzí se dočtete více v článku na str. 20
- Více k diskuzním technikám najdete na webu metodiky Lidé v pohybu (bit.ly/diskuzni-techniky)
- Obecně k vedení diskuzí tamtéž (bit.ly/vedeni-diskuzi)
- ✿ Pomocí **Stromu problému** lze přehledně znázornit širší souvislosti nějakého problému, zachycuje příčiny a následky a pomáhá ujasnit cestu k řešení.
- rozvíjí dovednosti: otevřenost, kladení otázek, formulování názorů a argumentů
- Popis Stromu problému najdete na webu Lidé v pohybu (bit.ly/T-graf)
- ✿ **Názory vs. fakta a popis vs. hodnocení** učí účastníky uvědomit si významné rozdíly ve sděleních. Hodí se např. pro rozbor nějakého mediálního výstupu (zpravodajství, názorového videa...). Papír rozdělte na dvě poloviny. Do jedné budou psát účastníci a účastnice věci, které považují za názor, do druhé fakta a data. Které názory jsou podloženy fakty? Z kterých zdrojů máme fakta? Technika napomáhá rozlišit fakta a názory. Další variantou aktivity je rozlišovat popis (co jsme viděli, slyšeli) a hodnocení (co si o tom myslíme).

- ✿ O **práci s otázkami** se dozvíte více v článku *Filosofie pro skauty* na str. 15–16
- ✿ **Mapování vlastního učení** je dlouhodobá aktivita, během které si vybraným způsobem na jedno místo zaznamenáváme poznatky o tom, co jsme se naučili a co nám k tomu pomohlo, analyzujeme tedy podmínky, které našemu učení prospívají. Tato aktivita směřuje k osvojení metakognice. Dovednost mapování hodně posunuje to, když člověk s někým své poznatky může sdílet a diskutovat o nich.
- rozvíjí dovednosti: shrnování, třídění informací, propojování, reflexe vlastního myšlení a jednání
- ✿ Pozvěte si na **besedu hosta**, který do vašeho oddílu přinese jinou životní zkušenost, než mají vaši členové, a podpořte vzájemnou diskusi.
- ✿ **Klaďte otázky**, které účastníkům pomohou nahlédnout témata z jiné perspektivy, budete v nich tak empatii k jiné zkušenosti a oceňování rozmanitosti.
- ✿ Jedna z možných technik je **Řetězec proč** (bit.ly/T-graf).
- Více technik a další čtení hledejte pod zkratkou RWCT – Reading and writing for critical thinking, česky Čtením a psaním ke kritickému myšlení. Jde o komplexní program shrnující spoustu technik k rozvoji čtenářských a psacích dovedností, stejně jako naslouchacích a diskuzních. Na webu *Kritické myšlení* najdete archiv časopisu *Kritické listy* (bit.ly/kriticke-listy) a lze u nich objednat kompletní balík Příruček RWCT: **Steelová, J. L., Meredith, K. S., Temple, Ch., Walter, S.: Příručky RWCT, 1–8, Kritické myšlení, Praha 2007. ✕**

Ke kritickému myšlení 8 km po červené

Sestavila Arya.

KDE BRÁT INSPIRACI NA KRITICKÝ PROGRAM?

→ Kde brát inspiraci na program podporující kritické myšlení? Kromě skautského chystamprogram.skaut.cz, kde se dá různě filtrovat, může být zajímavé podívat se jak na stránky ucimoklimatu.cz (téma klimatické změny), tak na globalnirozvojevzdelavani.cz nebo svetovaskola.cz (globální a multikulturní výchova).

→ Jaký je dnešní svět? Jaká jsou jeho témata? Funfacts i hlubší příčiny světových problémů objevíš v e-learningu, který připravil odbor **Skauti na Zemi**. elearning.skouting.cz

→ **Bez faulu** názorně zpracovává příklady argumentačních faulů, kognitivních zkreslení nebo mediálních či statistických pastí. bezfaulu.net

→ Online živá knihovna od **Amnesty International** přináší program o menšinách, diskriminaci a stereotypch. amnesty.cz/zk-online

- Myšlenková mapa, T-Graf nebo podvojný deník... Tyto a další metody RWCT na jednom místě viz například tady: bit.ly/RWCTmetody.
- Nakladatelství **Šafrán** vydává metodické publikace na podporu čtení a psaní u dětí, třeba *Tvořivé psaní* nebo *Dílna čtení se sadou otázek* a další.

VE SKAUTINGU K TÉMATU VYŠLO

- **Řekni mi, co čteš, a já ti řeknu, co čtu já** (říjen 2022) – praktické tipy, jak dostávat knihy a čtenářství do oddílového programu a po kterých titulech pro děti sáhnout
- **Čelit manipulacím, od světlušky po rovera** (duben 2019) – nápady na aktivity vedoucí kluky a holky ke kritickému přístupu k informacím
- **Mediální kompas** (duben 2019) – rozcestník zdrojů k tématu mediální gramotnosti
- **Tvoříme oddílový časopis** (říjen 2016) – sdílení zkušeností z tvorby, činnost podporující aktivní práci s textem
- **Sokratem ve skautském oddíle** (říjen 2016) – inspirace na aktivitu využívající kladení zvědavých otázek

KRITICKY O SOUČASNÉ (NEJEN) ČESKÉ SPOLEČNOSTI

- **II kol.:** **Nesnesitelná lehkost nakupování**, kritický pohled na konzumní styl života – jaký má dopad nakupování na přírodu, naše zdraví nebo lidi na druhé straně světa?
- **II kol.:** **Stát v rozkladu: Reportáže z oblastí, na které se od sametové revoluce zapomnělo**. Jak se bydlí na Ostravsku, když většina nájemního bydlení patří jedné velké firmě? Jak se studuje na učňáku v Mostě a jakou mají místní perspektivu budoucnosti? A jak je to s hledáním práce na Zlínsku?
- **II kol.:** **Daniel Prokop: Slepé skvrny: O chudobě, vzdělávání, populismu a dalších výzvách české společnosti**, daty podložený pohled převážně na tzv. „Česko B“. ✖

RWCT NEBOLI ČTENÍM A PSANÍM KE KRITICKÉMU MYŠLENÍ

- Kritickému myšlení, čtení a psaní se dlouhodobě věnoval časopis **Kritické listy** (bit.ly/kriticke-listy), který se po čase proměnil a přejmenoval na **Kritickou gramotnost** (bit.ly/kriticka-gramotnost).

DAN VYKOUKAL – ŽORŽA
Fascinován reflexemi, nyní hledá cestu, jak vzdělávání tvořit co nejvíce se studujícími a jak se bavit o aktuálních společenských tématech.

Reflektujeme, tedy si rozumíme

O reflexi nejen pro hry, ale hlavně pro oddílové soužití

Díváme-li se zpět za dnešním dnem, za prací, za vztahy a přikládáme jim význam, reflektujeme. Kromě toho, že nám reflexe „čistí hlavu“, pomáhá nám také vyznat se v situacích, zařazuje nové informace a podtrhává a zvyšuje smysl naší činnosti.

Z čeho vycházíme: reflektovat nemusíme pouze velké hry! Reflexe se může stát součástí oddílové činnosti, která pomáhá překonávat situace společně (mnohdy náročné, jako např. hádky). Rád bych, abychom si reflexi představili nejen jako techniku a metodický přístup, ale i jako filozofii a postoj.

PROČ SE PUSTIT DO REFLEXÍ?

V našich osobních životech i oddílech pravděpodobně hledáme stav, ve kterém bychom se cítili dobře, ve kterém bychom měli naplněné to, co potřebujeme (pochopení, respekt, bezpečí, potřeba učení se aj.), pravděpodobně ale narážíme také na konflikt nebo zmatení. **Reflexe nám pomáhá snadněji nabývat zpět rovnováhu, protože se díky ní můžeme lépe vyznat ve vlastních prožitcích i ve společné zkušenosti.**

Jako živé bytosti chceme vyprávět příběhy! O světě, ale zejména o nás samotných a o tom, co prožíváme a co to znamená žít dobře. Mluvíme o tom, jaký jsme měli den, jak pitomá nám přišla ta hra, kterou připravil Tonda, jak jsme dnes unavení a nemůžeme se soustředit, jak potřebujeme být v našem oddíle efektivnější. Mluvíme skrze běžné vyprávění (o tom, kdo jsme a co se nám děje) a pro takové příběhy potřebujeme vytvořit místo, čas a prostředí (kulturu oddílu), ve které si budeme navzájem schopni naslouchat. Reflexí podporujeme tvorbu a sdílení příběhů.

Reflektující komunity a skupiny (tedy oddíly) nám nabízí to, co sami nezvládneme. Odraz, náhled, zkušenost druhého, která nám pomůže porozumět sami sobě a dále posilovat naše vize, touhy a přání. A porozumění sobě sama znovu promění situaci ve skupině. Možná se vám v oddíle stává, že se s určitými problémy točíte v kružích a nejste schopni z nich vystoupit. **Zapojení celé komunity do reflexe třeba umožní slyšet zkušenosti a názory, které změní pohled na to, co děláme, a pomůže ke změně.**

JAK REFLEXI ROZUMĚT?

Přijde mi praktické chápat reflexi jako chvíli, kdy se se skupinou (ale i sami) **zastavíme a najdeme si čas** na to podívat se zpět na prožitou zkušenost.

Proces reflexe se často vyobrazuje jako **smyčka nebo jako cyklus**. Na situaci, která se nám stala, se díváme → abychom jí plněji porozuměli → a zjistili, co s poznáním chceme dělat → a to proto, abychom se pustili znovu do akce → na kterou se později znovu podíváme (a tak dále). Proto si pedagogické teorie věnující se reflektivité vypomáhají všelijakými cyklickými znázorněními – třeba tímto níže.

Obr. Model ALACT. (J. Korthagen: Jak spojit praxi s teorií: didaktika realistického vzdělávání učitelů)

Cvičení: Pojd' si nyní představit situaci, kterou můžeš reflektovat, a skrze otázky (typické pro jednotlivé fáze) si reflexí na zkoušku projít (situace pro inspiraci: hádka na táboře; krizová noc, ve které vás někdo přepadne bez ohlášení; velká odpolední hra, která vyvolala v mnoha lidích emoce). Připravení?

1. Něco se stalo.
2. Co se stalo? Rozumím tomu, co se stalo? Jak situaci viděli ostatní?
3. Co jsem zažíval/a? Co v tom bylo pro mě důležité? Co mi vadilo a potřeboval/a bych, aby se to stalo jinak? Co mi pomohlo situaci zvládnout? Co máme společné? Co jsme se ze situace naučili?
4. Co s tím můžeme a chceme dělat? Napadá nás, jak příště jinak? Můžeme se někoho zeptat, aby nám dále pomohl?
5. Tak s tím uděláme tohle! (jasný popis toho, co se má stát).
6. **Nové jednání** (hádky, hra, krizovka...). Udělali jsme to fakt jinak? Opravdu nás předchozí reflexe dovedla k tomu podobným situacím předcházet?

Tyto otázky si rovnou můžeš vzít s sebou. Třeba na poradu a použít je ke společné reflexi! Na každou otázku nech čas (nebo vyber ty, které tě láká použít). Kdyby vás bylo při reflektování hodně, nech o otázkách diskutovat ve dvojicích a pak v celku posbírejte důležité věci, které zazněly.

TIPY, TRIKY, TECHNIKY PRO REFLEXI

Dále nabízím pár situací a zároveň technik, které lze pro reflexi využít. Snad pomohou reflexi dále ilustrovat a poslouží jako inspirace k vlastní reflektivní praxi.

- Po velké hře: Když se vrátíte zpět na základnu, vyzvěte ostatní, ať si ve dvojicích povídají o tom, co pro ně bylo během hry silné (náročné, radostné, smutné...). Jak dojdete k budově, zeptejte se ostatních, co jim přišlo důležité z toho, o čem se bavili.
(Nejen) táborová reflexe: Co byste jako vedoucí mohli slyšet, kdybyste u závěrečného ohně položili otázku: „Pověz příběh o situaci, ve které jsi zažil/a, že držíme jako skupina dohromady?“ Dejte čas na rozmyšlenou a nechte zaznít několik příběhů (možná díky tomu porozumíte hlouběji tomu, co dělá vaše společenství opravdu společenstvím). Pro další inspiraci, jak pracovat s příběhy a reflexí, si přečtěte něco k praxi poradních kruhů (viz literaturu).
- Zahájení porady (check-in): Začněte poradu vedoucích se dvěma otázkami: Za co jsem dnes (nebo např. během schůzek) druhým vděčný? A jak se dnes mám? První otázka třeba pomůže k propojení s vlastní praxí a s tím, co mi v ní dává smysl. Druhá otázka mi pomůže přistát na společné poradě a třeba informovat ostatní o tom, co se mi děje v životě a teď mě na poradě ovlivňuje (ostatní tak mohou být chápavější).
- Po společné práci (např. celodenní brigádě na klubovně): V týmu si v klidu sedněte po akci a sdílejte rychlé dojmy. Např.: „Jak se cítíte, když je práce hotová? Jaký dojem máte z akce?“ Zaměřte se více na prožitou zkušenost a na to, jak jste se v nich cítili, než na zpětnou vazbu (toto bylo dobré, toto ne).

DOPORUČENÍ PRO EXPERIMENTY S REFLEXÍ

- Není třeba vytvářet čas pro reflexi po každé aktivitě nebo činnosti. Pro to, kdy reflexi zařadit, použijte vlastní cit. Je něco, co se nepovedlo/povedlo a chcete se z toho poučit? Je něco, co brání společnému fungování a oslabuje důvěru a chuť spolu být (např. konflikt)? Reflektujte to, co je pro ostatní živé!
- Pokud si nejste jistí, jak na reflexi, nebo jste unavení nebo se chcete sami reflexe plně účastnit, prostě někoho se zkušenostmi, aby vás reflexí provedl (ne vše musí být na vás – vedoucích).

- Je možné, že se při experimentování s reflexí budete hodně držet jasných otázek, postupu a techniky a že se budete vždy chtít dostat k novému jednání, ke změně. Rozhodně to zkuste! Reflexe ale často oslovuje to, co je u lidí živé a aktuální, a tak k sobě i ke skupině buďte laskaví, pokud se někde zaseknete.
- Reflexe může pojmenovat problémy, které v oddíle máte, může být nečekaně osobní, emočně náročná. Buďte pozorní a vedle literatury o reflexi se zdokonalujte i v dalších schopnostech (např. nenásilné komunikaci, aktivním naslouchání, empatii aj.).

LITERATURA KE ČTENÍ:

📖 **Jack Zimmerman a Virginia Coyleová: Cestou poradního kruhu**

📖 **Martin Krivánek – Set: Překročit komfortní zónu (časopis Skauting, červen 2017)**

📖 **Jiří Kirchner: Psychologie prožitku a dobrodružství: pro pedagogiku a psychoterapii**

📖 **Redakce časopisu Skauting: Tipy a aktivity pro dobré vztahy (časopis Skauting, prosinec, 2016)**

📖 **G22 na téma Reflexe (Gymnasion – Časopis pro zážitkovou pedagogiku, jaro 2018, ročník 12, číslo 1)**

📖 **Jan Nehyba a kol.: Reflexe v procesu učení x**

REN FARKAŠOVÁ

Učitelka v malé inovativní škole, divadelní improvizátorka a šéfkka ILŠ Dobré kafe. Fanyнка knížek, koloběžek a komunitního bydlení.

Filozofie pro skauty

Když se řekne filozofie, mým blízkým se vybaví staří pánové, často vousatí, někdy kamenní. Podobné výsledky nabízí i internetová knihovna GIFů. Jak toto může souviset s dětmi, nebo dokonce vzbudit jejich zájem?

Filozofie pro děti není společenskovědní obor zjednodušený úměrně věku a schopnostem dětí, ale didaktická metoda. Rozvíjí dovednost samostatného přemýšlení, kritického myšlení, spolupráci, ohleduplnost, angažovanost, tvořivost a mnohé další. Rozšířila se do více než 60 zemí a dočkala se své vlastní zkratky – P4C (Philosophy for children). Jejím jádrem je filozofické zkoumání ve skupině, tedy diskuze o otázkách, které jsou pro zúčastněné zajímavé, aktuální, živé a **neexistuje na ně jediná správná odpověď**. V oddíle se nabízí k uchopení témat skautské idey, hodnot, historických, společenských a kontroverzních témat.

3 KLÍČOVÉ PRINCIPY P4C

Aby mohlo filozofické zkoumání dobře proběhnout, je nezbytné vytvořit bezpečné, vlídné, filozofující společenství. Z počtu přídavných jmen je zřejmé, že je to práce na delší dobu. Myslím však, že oproti formálnímu prostředí tříd mají skautské oddíly pro vytváření takového prostředí dobré předpoklady.

1. Myšlení v pohybu/hrou

Využitím principu dáváme dětem příležitost vyjádřit odpověď na položenou otázku pohybem po místnosti či domluveným gestem. Děti tak získávají možnost setkávat se v menších skupinkách, kde se snáze zapojí všichni.

2. Rozporuplná otázka

Využitím principu přinášíme podnět k zamyšlení. Rozporuplnost otázky spočívá v tom, že obsahuje určité vnitřní pnutí, neboť odpovědi, které nás napadají, jsou podobně atraktivní. To nás vede ke zvažování a zdůvodňování naší odpovědi.

3. Sledujte zpovzdálí

Využitím tohoto principu posilujeme samostatné myšlení dětí a autonomii celé skupiny. Vedoucí může facilitovat diskuzi, vracet filozofující ke zvolené otázce, pokládat doplňující otázky, ale nepřináší do diskuze svůj vlastní

FOTO: ŠIMON SCHIERREICH – ŠÍRA

názor. Filozofující společenství se soustředí na své vlastní myšlenky a odpovědi a na názory a argumenty druhých.

Začínat můžeme jednoduchými aktivitami jako: „Vyměň se ti, kdo...“, výběr ze dvou možností: „Chtěl/a bys být radši psem, nebo kočkou? A proč?“ nebo Pojmovým dortem: „Kdybychom pekli dort skautingu, jaké ingredience byste přidali?“ Tyto aktivity pak můžeme později zařazovat jako rozcvičku před samotným filozofováním.

PODNĚT

Podnětem otvíráme téma, diskuzi, otázku. Dobrý podnět je přístupný naší věkové skupině, vzbudí zájem, přinese otázky. Může jít o videoklip, příběh, citát, série fotografií, dialog, konflikt, vtip, obraz... Britský lektor Jason Buckley s oblibou přináší do hodin toustovač a představuje ho dětem jako svého nejlepšího přítele. Děti obvykle protestují, že toustovač nemůže být něčí přítel, a tak společně zjišťují, co vlastně znamená přátelství.

VÝBĚR OTÁZKY

Zvláštní péči pak ve skupině věnujeme výběru otázky, kterou se naše společenství bude ve svém filozofickém zkoumání zabývat. Měla by to být taková, která „chutná“ všem a není na ni jednoznačná odpověď, která se dá změřit, přečíst, vyhledat. Nežádá se stává, že její pilování a opakované přeformulování zabere čas. Nenechte se odradit, stojí to za to.

Několik příkladů otázek najdete níže. Možná si u nich pomyslíte: „Chm, nad tím jsem nikdy nepřemýšlel/a.“ Ale stačí dodat radostné: „Ale teď můžu, a ještě v partě!“ a jste na dobré cestě.

ZKOUMÁNÍ

Samotné zkoumání je diskuze nad zvolenou otázkou, kde je úplně stejně důležité naslouchat jako mluvit. Myšlenky druhých jsou cenné samy o sobě a navrch nás mohou inspirovat k vlastním. Na zkoumání je dobré si předem dohodnout časový rámeček v řádu desítek minut. Záleží na velikosti, věkovém složení i zkušenosti skupiny s podobnými programy. Čtvrthodina může být pro šestici vřát a světlušek akorát a ani hodina nemusí teenagerům stačit na prozkoumání velké, palčivé otázky.

JAKÝM OTÁZKÁM SE MŮŽEME VĚNOVAT?

- Je někdy správné lhát?
- Kdo je to skaut/ka?
- Co dělá dobrého přítele / dobrou přítelkyni?
- Co znamená úspěch?
- Je poslušnost ctnost?
- K čemu jsou dobré zlozvyky?
- Jestliže dostaneš zapláceno za hru, znamená to, že je to práce?

K ČEMU P4C NESLOUŽÍ?

K tomu, abychom předali klukům a holkám svůj nebo prostě jeden správný pohled na věc – třeba: „K čemu jsou dobré drogy?“ nebo „Proč je důležité chodit k volbám?“. Metoda opravdu slouží k prozkoumání všech dostupných myšlenkových zákoutí a dialogem není možné manipulovat tam, kam si vedoucí přeje.

CHCI VĚDĚT VÍCI!

Krátce, ale pravidelně: thephilosophyman.com a jeho páteční newsletter

Prožitkově: Jednodenní báječné kurzy pořádá vzdělávací program Člověka v tísni **Varianty** (varianty.cz)

Instanty: Hotové lekce pro různé věkové kategorie, jakož i teoretický úvod a průvodní otázky naleznete v příručce bit.ly/priruckaP4C.

Instant: Jak se pozná skaut/ka?

Cíl	Společně prozkoumat otázku „Jak se pozná skaut/ka?“, vyjadřovat vlastní myšlenky, naslouchat druhým
Účastníci/ účastnice	Skauti, skautky, RaR
Délka	70–90 minut
Místo	Venku nebo vevnitř, kde nás nic nebude rušit

NALADĚNÍ: ODDÍLOVÉ FOTKY

Do místnosti vyvěsíme fotografie z naší činnosti v posledním roce, zahrneme fotografii skupinovou, akční, v krojích, v kostýmech, momentky z akcí. Po pár minutách prohlížení se každý postaví k fotce, která je podle něj nejvíc skautská. Svůj výběr si nejprve zdůvodní s těmi, kdo zvolili stejně, vedoucí se pak doptá několika jednotlivců, podle čeho vybrali, a ti odpovídají nahlas.

PODNĚT: MÓDNÍ PŘEHLÍDKA

Potřebujeme různé převleky – skautský kroj, oblek a svačební šaty, lékařský plášť, kostým z oddílových zásob, neopren, montérky, trika ze skautských akcí a skautské šátky. Moderátor/ka účastníky usadí tak, aby dobře viděli, a přivítá je na módní přehlídce s tématem sezóny „Kdo je to skaut“. Po přehlídkovém mole kráčí vždy dvojice, jednotlivé modely se mohou opakovat, střídají se však kombinace dvojic. Kostým lze kvůli úspoře času postupně vrstvit, na mole se vystřídá nejméně šest dvojic. Moderátor/ka ukončí přehlídku slovy: „Na pódiu jste viděli skauta, skautku, skautku, skauta, skauta, skauta...“ Následuje potlesk.

Pak ve dvojicích odpovídáme na otázky: „Kdo je to skaut/ka? Kdo není skaut/ka?“ Kdo chce, může potom sdílet v kruhu zajímavou myšlenku, ať už vlastní, nebo vyslechnutou.

Do prostoru dál od sebe umístíme ceduli ANO a ceduli NE. Po přečtení otázky se každý postaví k odpovědi, kterou by zvolil. Není to škála, je třeba se rozhodnout.

- ✿ Řekl/a bych o sobě, že jsem skaut/ka?
- ✿ Znímám někoho, o kom si myslím, že je větší skaut/ka než já?
- ✿ Existují dobří a špatní skauti/ dobré a špatné skautky?
- ✿ Každou volbu může několik lidí zdůvodnit, a pokud někdo chce také položit související otázku, dostane prostor.
- ✿ **Čas na zamyšlení: Co rezonovalo?**
- ✿ Velkou skupinu rozdělíme do čtveřic, ve kterých diskutují nad otázkami:
- ✿ Jaká nezodpovězená otázka vás od začátku programu napadla?
- ✿ Co vás zaujalo?
- ✿ Co ve vás vyvolalo silné emoce? Rozzlobilo nebo rozesmálo vás něco?
- ✿ Jaké otázky byste se dál chtěli věnovat v celé skupině? Tuto otázku napište velkým písmem na papír.

ROZPORUPLNÁ OTÁZKA:

Každá čtveřice představí svou otázku. Otázky položíme na zem a „hlasujeme nohama“, tedy každý si stoupne k té, kterou chce dále zkoumat. Pokud hlasování není jednoznačné, vyplatí se věnovat čas diskuzi v kruhu, až se dobereme k otázce, která bude pro většinu skupiny šťavnatá, zajímavá. Může se stát, že v této fázi otázku drobně přeformulujeme

FILOZOFICKÉ ZKOUMÁNÍ:

Zkoumání předem časově ohraničíme, pro začátek může stačit 15–20 minut. Pravidla diskuze si určuje skupina sama. Vedoucí se drží principu sledovat zpovzdálí a pozorně naslouchá, jaké velké věci se začaly dít. Když se blíží konec domluveného času, upozorní skupinu a po skončení zkoumání zařadí krátkou reflektivní aktivitu, například dotaz: „S jakou otázkou odcházíte?“ ✕

VERONIKA LUDVÍKOVÁ – UÑA
Vyrůstala v oddíle v Lochenicích, který později spoluvedla. Bývalá instruktorka čekatelek. Aktuálně učitelka dětí na prvním stupni v Praze.

Seb má dvě mámy

Program inspirovaný knihou *Jedno morče a dvě mámy* od Pietra Feller, využívající metody kritického myšlení

instant

14

kritické myšlení

Cíle	Účastníci přijmou skutečnost, že existují i jiné typy rodin, než ve které vyrůstají. Účastníci popíší pocity jiného dítěte na základě situace, která se mu stala. Účastníci dokáží shrnout informace z textu o Sebově rodině.
Účastníci	světlušky a vlčata (6–12 osob)
Délka	75 minut
Pomůcky	pětílístky, obrázek Sebovy rodiny, úryvky textu, harmonogram s lístečky, emotikony, čisté papíry a psací potřeby

ROZMANITÁ RODINA

Světlušky a vlčata během programu postupně odkrývají téma, kterým je život kluka v rodině s rodiči stejného pohlaví. Program jsem realizovala s dětmi na prvním stupni základní školy a následně ho upravila pro využití v oddílech. Toto téma jsem zvolila, jelikož jedna z učitelek ve škole čekala dítě v lesbickém vztahu, a tak jsem chtěla děti s tímto tématem více seznámit. Zajímalo mě, jestli si děti dokáží představit rodinu i v jiné podobě, než v které vyrůstají, a zda některé odlišnosti mezi rodinami podle dětí mohou ovlivňovat jejich život, případně jak. Toto zpracování může sloužit i jako inspirace pro tvorbu podobného programu na téma, které je živé ve vašem kolektivu.

POPIS LEKCE

PĚTILÍSTEK (15 MIN.)

Do schématu podle obrázku č. 1 světlušky a vlčata popíší linky odpověďmi na otázky na téma rodina. Každá linka znamená jedno slovo. Kdo bude chtít, představí vyplněný

Pětílístek

název

jaká je

co dělá

věta o čtyřech slovech

jiné slovo pro název

pětílístek ostatním. Poté diskutujeme nad otázkou: „Může rodina vypadat i jinak, než ji známe? Jak?“

KDO JE NA OBRÁZKU? (5 MIN.)

Ukážeme obrázek č. 2, na kterém sedí kluk se dvěma ženami u stolu. Zeptejme se světlušek a vlčat, co vidí na obrázku. Následně přečteme tento úryvek:

„Ti s tím Dnem otců nadělají,“ zabrblá Seb. „To jo,“ přitaká Tibby, která jde vedle něj. „Na mé bývalé škole jsme to vůbec neřešili,“ pokračuje Seb. Odkopne kamínek a ten se skutálí do příkopu vedle cesty. „Chlapci a děvčata...,“ Seb napodobí hlas paní učitelky Matyldy, „...za tři týdny tu máme Den otců, a tak samozřejmě musíme našim milým tatínkům něco vyrobit.“ „Zatím si promyslejte, co byste pro ně chtěli vytvořit,“ dodá Seb. Tibby to rozesměje: „No, ale taky řekla, že ty nic vymýšlet nemusíš, jestli nechceš. Jednou máš dvě mámy a těm už jsi vyrobil dárek na Den matek.“

Vraťme se znovu k obrázku č. 2, ptejme se znovu děti, co vidí na obrázku, a společně si pojmenujme postavy dle úryvku.

HARMONOGRAM DNE (15 MIN.)

V následující aktivitě se seznámíme se Sebovou rodinou. Vytvořme harmonogram dne, ke kterému budou běhací aktivitou doplňovat lístečky s obrázky, co může Seb během dne dělat sám nebo se svými rodiči (čištění zubů, společné jídlo, procházka do lesa, čtení před spaním...). Po aktivitě si odpovíme i s dětmi na otázky: *Jak se podle vás Seb cítí v rodině, kde má dvě mámy a žádného tátu? Liší se podle vás den Seba, který má dvě mámy, od dítěte, které vyrůstá s mámou a tátou? Záměrem otázky je povídat si o tom, že Seb tráví čas podobně jako jiné děti.*

ČTENÍ ÚRYVKU (5 MIN.)

Poté si společně přečteme další text: *Lotka jede se Sebem v pondělí ráno na kole do školy. Před školou se rozloučí, a když si Seb zamyká kolo, slyší, jak si nedaleko povídají jeho dva spolužáci. Chris říká: „Ten nověj Seb je pěkně divnej. Má dvě mámy a žádnýho tátu. Je určitě takovej holčíčí.“ Druhý spolužák Tom na to odpoví: „To jo, bude divnej, s tím bych se moc ne bavil.“ Seb to zaslechl a bylo mu z toho smutno. Ale snažil se na to nemyslet. Kamarádka Tibby poznala, že se Sebem není něco v pořádku, tak se Seba zeptala, proč je dnes tak smutný. Seb Tibby*

řekl, co se stalo u zamykání kola. „Mám úplně skvělý mámy, trávíme spolu čas, vaříme spolu, pracujeme na zahradě, dokonce teď s Lotkou vyrábíme ze dřeva stolek, to mě moc baví, ale to posmívání mě štve.“

EMOČNÍ KARTY (10 MIN.)

Po přečtení před děti rozložíme emoční karty (dostupné například zde: monikaweiglova.com/emocni-karty-pro-deti-i-dospELE) nebo z internetu stáhneme emotikony vyjadřující různé pocity. Světlušky a vlčata ukážou na emotikon, který vyjadřuje Sebovy aktuální pocity, a u toho si řekneme, proč jej vybrali.

PSANÍ VZKAZU (10 MIN.)

Po sdílení napíší děti Sebovi vzkaz. Napíší jej na papír, hodí jej do krabice a poté si každý vylosuje jeden, který přečte. Potom budeme společně diskutovat, jestli by se něco změnilo, kdyby měl Seb mámu a tátu. Můžeme se také zeptat, jaké jsou další typy rodin, ve kterých mohou děti vyrůstat.

Tato otázka může být pro některé děti citlivá, je vhodné znát situaci v rodině, zda někdo aktuálně neprožívá například rozvod rodičů. Pokud máme obavy, že by otázka byla pro děti citlivá, raději ji vynecháme.

PĚTILÍSTEK (15 MIN.)

V závěru lekce světluška a vlčata vytvoří Pětilístek jako v první aktivitě, jeho tématem tentokrát bude Sebova rodina. Nakonec společně porovnejme, jestli se nějak liší pětilístek z první a poslední aktivity.

KRITICKÉ MYŠLENÍ

Pětilístek je jednou z metod rozvíjející kritické myšlení. V programu ho můžeme zařadit na úvod (do evokace), kde zjišťujeme povědomí dětí o tématu, i na závěr, kde děti reflektují jeho průběh.

Dovednosti, které v této lekci rozvíjí kritické myšlení: **naslouchání** – během sdílení a práci s emočními kartami, **otevřenost** – k tématu lekce, **propojování** – obřezek před a po čtení, **shrňování** – pětilístek na závěr. ✘

ILUSTRACE: NIELS DE HOOG

Jak spolu citlivě diskutovat

Připravil Boro.

Diskuze je každodenní součástí našich životů. Rozhovory s druhými lidmi a výměny názorů jsou jedněmi z nejpřirozenějších způsobů, jimiž poznáváme svět. Využíváme však vždy jejich potenciál? Jak často se dostáváme do diskuzí, které jsou spíše sérií monologů, během kterých se diskutující navzájem neposlouchají, ale snaží se ostatní přebít svými argumenty?

Schopnost vést kvalitní diskuzi – nechat ostatním prostor, aktivně naslouchat, navazovat na příspěvky ostatních, a společně tak prozkoumávat diskutované téma – je třeba trénovat. Ať už se do ní dostanete na odílové radě kvůli tématu příští celotýdňové hry, v roverském kmeni kvůli společenskému tématu, které je ve vás právě živé, nebo se na družinové schůzce bavíte o tom, proč je důležité během her dodržovat pravidla... Následující aktivita by vám mohla pomoci cvičit dovednosti, díky kterým se navzájem opravdu uslyšíte – a snad najdete společnou řeč.

DISKUZNÍ ZÁSADY

Naplánujte diskuzní program na libovolné téma, které je ve skupině zrovna živé nebo které potřebujete prozkoumat. Před programem rozdejte kartičky s *diskuzními zásadami*. Úkolem diskutujících bude kdykoliv během diskuze tyto zásady použít. Před začátkem se ujistěte, že všichni jednotlivým zásadám rozumí, a na závěr reflektujte, jak se pokusy zasahovat do diskuze dařily.

- Dotazem či komentářem **vyjádří zájem** o to, co jiná osoba říkala.
- Polož otázku nebo komentuj tak, **aby mluví rozvinul/a**, co řekl/a.
- Komentuj tak, abys **podtrhl/a souvislost mezi dvěma příspěvky**.
- **Neverbálně vyjádřuj zájem** o to, co ostatní říkají.
- Přispěj něčím, co vychází z **příspěvku ostatních**. Dej najevo, že navazuješ na myšlenku někoho jiného.
- Najdi způsob, jak **ocenit přínos** diskuze. Pojmenuj konkrétně, co ti pomohlo něco lépe pochopit.
- Respektujícím a konstruktivním způsobem **vyjádři nesouhlas** s některým z příspěvků.
- **Vytvoř prostor** pro někoho, kdo ještě nemluvil.

Tip: Stává se vám, že si někteří účastníci diskuze uzurpují hodně prostoru a na druhé se nedostane? Rozdejte na začátku každému 2 sirky. Pokaždé, když chce někdo promluvit, musí jednu sirku odhodit. Jakmile se všichni svých sirek zbaví, opět si je rozeberte a pokračujte v diskuzi. ✘

ZUZANA HANAŘOVÁ – OČKO
Aktivně skautuje a snaží se alespoň trochu měnit svět k lepšímu.

LIBOR BRZOBOHATÝ – BORO
Dřív se zapojoval do společnosti s oddílem, teď se snaží měnit svět vzděláváním.

Aby pomoc skutečně pomáhala

Odhalujeme příčiny problémů a konejme dobro efektivněji díky pomůcce HEADS UP

„Každý den alespoň jeden dobrý skutek,“ říká nám náš denní příkaz. Proto se jako skauti snažíme chopit kdekoliv a kdykoliv příležitostí, abychom udělali svět zase o něco lepším. Pořádáme sbírky, sázíme stromy a sbíráme odpadky. Když je někde možnost pomoci, jdeme tam. Zároveň zaměřujeme svou energii i na pěstování vzájemné péče, dobrořečnosti a odpovědnosti v našich členských a členech. Jsme ale schopni vidět o trochu dál? Zamýšlet se nad motivací, která nás k takovým činnostem přivádí, a nad jejími důsledky? Daří se nám reagovat na příčinu problémů, a tím je odstraňovat, nebo jsme mnohdy spíše náplastí na protrženou přehradu? Nepouštíme se do některých akcí ze zvyku a setrvačnosti? Umíme svou činnost dostatečně reflektovat, abychom ověřili, jestli opravdu pomáháme?

Vzpomeňte si na poslední dobročinnou akci, do níž jste se s oddílem nebo střediskem pustili nebo kterou právě připravujete. A pojdte zjistit, zda vaše úsilí pomáhat a měnit svět k lepšímu padá na úrodnou půdu, nebo je možné akci dělat lépe.

HEADS UP je vzdělávací pomůcka, která má pomáhat lidem kriticky nahlédnout na různé charitativní, dobrovolnické a rozvojové projekty, které chtějí reagovat na problémy nespravedlnosti a nerovnosti v místě či ve světě. Vychází z předpokladu, že pokud chceme vytvářet spravedlivý svět, potřebujeme lépe porozumět sociálním a historickým silám, jež nás vzájemně spojují. Tato pomůcka pracuje s určitým vzorcem myšlení a vztahů – **HEADS UP**, které jsou z hlediska GRV (= globálního rozvojového vzdělávání) problematické.

Seďm oblastí je možné brát jako seďm černých kapek přes naše oči. Ty nám brání porozumět globálnímu světu a naší vlastní roli v něm. Pomocí otázek zaměřených na dané vzorce, je možné se těchto kapek zbavovat.

Podívejte se na tabulku společně a upřímně se zamyslete. Platí pro vaše dobré skutky spíše možnosti a, nebo možnost b?

HEGEMONIE

Ospravedlnění vlastní kulturní nadřazenosti a dominance nad ostatními národy a kulturami

1a) Podporuje tato iniciativa představu, že jedna skupina může vymyslet definitivní řešení?

1b) Vede lidi k zamyšlení nad vlastními limity?

ETNOCENTRISMUS

Prezentování jednoho pohledu jako univerzálně platného a použitelného všude

2a) Implikuje tato iniciativa, že kdo nesouhlasí, je nemorální?

2b) Uznává tato iniciativa, že existují jiné logické cesty, jak pohlížet na dané téma?

AHISTORICISMUS

Opomíjení historických souvislostí a historického podílu na současných jevech

3a) Představuje tato iniciativa přítomný problém bez odkazu na to, jak se objevil a jak jsme s ním spojeni?

3b) Nabízí iniciativa komplexní historickou analýzu tématu?

DEPOLITIZACE

Přehlížení mocenských nerovností a ideologických základů globálních jevů

4a) Představuje iniciativa problém a řešení bez vědomí mocenských vztahů a ideologií?

4b) Uznává tato iniciativa ideologické zakotvení a nabízí analýzu mocenských vztahů?

SPASITELSTVÍ (nebo také SEBEPOTVRZOVÁNÍ)

Prezentování lidí v tisni jako bezmocných obětí a těch, co pomáhají, jako vyvolených hrdinů

5a) Vnímá tato iniciativa lidi v nouzi jako bezmocné oběti násilí či neštěstí a pomáhající jako vyvolené schopné vést lidstvo k pokroku a harmonii?

5b) Uznává tato iniciativa, že touha být lepší, nadřazený ostatním a aspirace na prosazení jednotné představy pokroku a rozvoje byly historicky součástí problému?

UNCOMPLICATED (Jednoduchá řešení)

Nabízení jednoduchých řešení na složité problémy, které ale vyžadují systémové změny

6a) Nabízí tato iniciativa jednoduchou analýzu a odpovědi, které lidi nevyzývají, aby vzali v potaz komplexnost a hlouběji přemýšleli?

6b) Přináší tato iniciativa komplexní analýzu problému a uznává možnost protichůdných dopadů nabízených řešení?

PATERNALISMUS

Přístupování k lidem jako k někomu, kdo má být rád a vděčný za pomoc, a potvzování vlastní nadřazenosti na základě poskytnutí pomoci: „vím, co je pro tebe dobré“

7a) Vnímá tato iniciativa lidi v nouzi jako ty, kterým se nedostává vzdělání, zdrojů, civilizovanosti, kteří by měli být vděční za pomoc?

7b) Vnímá tato iniciativa lidi v nouzi jako lidi, kteří jsou oprávněni nesouhlasit se svými zachránci a mohou legitimně chtít jiná řešení, než plánovali pomocníci?

DEPOLITIZACE

Příklad: Několik roverů a rangers narazí na internetu na článek o nedůstojných pracovních podmínkách v továrnách na oblečení v Bangladéši. Obsah článku – fotky a výpovědi dělníků – je natolik šokuje, že připraví pro středisko na toto téma přednášku a sběr podpisů do dopisu, který chtějí poslat bangladéské vládě a požadovat nápravu. Zjistili si však, kdo továrnu vlastní a je tak za podmínky v ní skutečně zodpovědný? Podívali se, kolik mají ve své skříni oblečení s cedulkou „Made in Bangladesh“?

SPASITELSTVÍ

Příklad: Skupina skautů a skautek se rozhodne uspořádat materiální sbírku pro lidi utíkající před válkou na Ukrajině. Když dávají dohromady seznam zásob, které budou shromažďovat, pokusí se zkontaktovat a poradit se s některou z organizací, jež s lidmi na útěku pracují a jsou s nimi v kontaktu, nebo se spolehnou na vlastní odhad toho, co takoví lidé potřebují (a co je pro ně zbytečný luxus)?

JEDNODUCHÁ ŘEŠENÍ

Příklad: Na oddílové radě se vedoucí baví o tom, že vnímají ochranu klimatu a životního prostředí jako důležité téma, což chtějí zohlednit ve své činnosti. Jeden z nich navrhne uspořádat veřejný sběr odpadků v nedalekém lese a zřídít v klubovně koše na tříděný odpad – viděl totiž nedávno dokument *Ostrov odpadů* a vnímá proto všudypřítomné odpadky jako hlavní problém. Nebylo by však lepší si zjistit informace o příčinách změny klimatu (podívat se na internet nebo se zkusit zeptat nějakého odborníka) a odhalit způsoby, jakými lze náš dopad na klima snížit efektivněji?

PATERNALISMUS

Příklad: Družina skautů chce na Štědrý den uvařit jídlo pro lidi bez domova, které vídají v parku kousek od klubovny. Uvaří hovězí guláš, protože bylo maso zrovna v akci a chtěli svým strávníkům dopřát výživné, ale také chutné jídlo. Někteří z nich guláš vděčně přijali, jiní si však stěžovali, že je maso tuhé a nejde jim pokousat, další zase na to, že je guláš moc slaný a oni mají špatné ledviny. Jak skauti zareagují? Urazí se, že jsou lidé bez domova nevděční a pomoci si neváží, nebo se příště zamyslí nad tím, jak uvařit lépe stravitelné jídlo?

Další podněty k zamyšlení nad dobročinnými akcemi se dají najít ve *Skautském dobrém skutku* (viz bit.ly/skautsky-dobry-skutek). Řeší se zde míra zapojení našich členů do projektu, tedy to, že by měli vědět, co dělají a proč – a nejlépe se podílet na dané činnosti od samého začátku. Neměli by sloužit jako pouhá dekorace již vymyšleného projektu. Zároveň je potřeba jim vysvětlit, čeho vlastně chceme docílit a proč. Naplánovat projekt tak, aby dával smysl nám, našim členům i těm, kterým pomáháme.

Jsme přesvědčení, že nás skautské hodnoty přirozeně vedou k pomoci druhým. Také mám ale za to, že je dobré se jednou za čas zastavit a zamyslet se nad tím, jestli nabízená pomoc opravdu někomu pomáhá. Protože pokud ne, není nic jednoduššího, než si říct: „Nevadí, zkusíme to jinak.“ ✖

HEGEMONIE

Příklad: Skautský oddíl se zapojil do sbírky na humanitární pomoc chudým oblastem v Africe (např. *Postavme školu v Africe* nebo *Voda pro Afriku*). Věnovali vedoucí tématu nejdříve nějaký program? Seznámili se všichni zapojení do projektu s životními podmínkami a situací v zemi, kam vybrané peníze půjdou? Snažili se zjistit, jak svou situaci vidí místní? A ví jistě, že školní budova je opravdu to, co potřebují?

ETNOCENTRISMUS

Příklad: Vedoucí skautského tábora je věřící, proto každou neděli chodí se svými skautkami do kostela na mši. Několik nových členek však křesťanství nepraktikuje a do kostela běžně nechodí. Vymyslí pro ně vedoucí na nedělní rána alternativní duchovní program a dovolí jim zůstat v táboře, nebo musí jít do kostela také, protože to tak chce většina?

AHISTORICISMUS

Příklad: Roverský kmen pomáhá vypořádat se s kůrovcovou kalamitou v Krkonošském národním parku. Zamysleli se – nebo zjišťovali od místních lesníků a ochranářů – co kalamitu způsobilo a jak je potřeba hospodaření v lese změnit, aby se jí příště podařilo předejít? A jak jejich zásah konkrétně pomůže zasažené lokalitě?

O médiích a dětech

Příležitosti i nástrahy mediálního prostředí, omezené možnosti ověřovat si všechny informace i mediální vzdělávání nejen ve skautu jsme probírali s pedagogem a metodikem Michalem Kaderkou

Rozhovor vedla Arya.

Co všechno se schová pod pojem „médiá“?

Když to vezmeme ze široka, médium je každý zdroj informací. Můžete to být i vy. Když se ale bavíme o mediálním vzdělávání, pracujeme se dvěma koncepty. První je ten původní, tedy masmédiá – rozhlas, televize, tisk aj. To druhé pojetí chápe jako média i zdroje z digitálního prostředí, což může být influencer, twitterový účet nebo třeba Jana Peterková¹.

Jaké jsou hlavní cíle mediálního vzdělávání a které dovednosti to u mladých lidí rozvíjí?

A jak vůbec vypadá mediálně gramotný člověk?

Když se bavíme o kompetencích, můžeme to rámovat spíš jako informační vzdělávání. Informace, které se šíří v digitálním prostoru, získávají děti obvykle od vrstevníků nebo od rodičů. Je tedy důležité naučit se přemýšlet nad relevancí zdroje konkrétní informace a také nad tím, co může informace způsobit. A to nejen ta, kterou přijímám, ale i taková, kterou vypouštím ven.

Ve starším pojetí mediální výchovy šlo o jednostrannou komunikaci, prostě jste si přečetli noviny. Jenže dnes dítě sleduje influencera na Instagramu, čte komentáře u jeho příspěvku a samo komentuje, takže je to oboustranná komunikace. Mediálně gramotné dítě by tedy mělo přemýšlet nad tím, co mohou způsobit jeho slova a případné šíření dál. Dále se v důsledku nasazování umělé inteligence zvyšuje komplikovanost a důvěryhodnost různých manipulativních a toxických informací. My si pořád představujeme, že dezinformace je napsaná kapitálkami, plná pravopisných chyb a na konci má zvolání: „Sdílejte, než to smažou!“ Máme je spojené s lidmi, kteří nejsou příliš vzdělaní. Dnes je to ale dělané průmyslově, věnují se tomu odborníci. Představa, že si člověk bude schopný ověřovat informace sám, mi přijde iluzorní. Do toho se zlepšují technologie, takže se dostáváme do situace, že fotografie, videa, audio nahrávky jsou natolik dokonalé, že už si nemůžeme být jistí, co je pravé. Je tedy potřeba více dovedností k tomu, aby se to dekodovalo. Objeví se tu vrstva profesionálních fact-checkerů², což jsou dnes de facto novináři. A i u nich vidíte, že dělají chyby, i když jsou to odborníci.

¹Novinářka a zároveň šířitelka dezinformací a poplašných zpráv v době pandemie covidu, za něž byla i odsouzena.

²Prověřování tvrzení s cílem určit jeho pravdivost a správnost, reakce mj. na vzestup dezinformací, fake news, hoaxů...

FOTO: UNSPLASH

Takže mediálně gramotný není člověk, který zvládá fact-checking na vysoké úrovni. Je to spíše ten, kdo umí využívat všechny informační zdroje, má zásady ostráživosti typu: „OK, vypadá to naprosto šileně, tak to nebudu posílat dál do té doby, než to ověří někdo, kdo se v tom vyzná lépe“. Dále ovládá *netiket*u, tedy etické chování v online prostředí, základní slušnost na internetu.³ A hlavně umí využívat celý ten informační vesmír pro svoji práci a svoje vlastní učení.

Které výrazné kauzy, v nichž hrála roli média, ať už klasická, nebo sociální, se během posledních let přihodily?

Poměrně nové jsou teď kauzy s odsuzováním různých dezinformátorů. Otázkou je, jestli to bude mít pozitivní, nebo negativní dopad. Možná se jenom docílí toho, že trošku zmizí z mainstreamového prostředí, ale neznamená to, že se tito lidé nebudou radikalizovat a komunikovat spolu v uzavřených skupinách na jiných platformách.

Když se podíváme na případ paní učitelky z Dlouhého Lánu⁴, která se nechala nahrát dětmi a vůbec nepředpokládala, že když něco řekne ve třídě, může se to dostat na síť a mít tam na ni dopad. Myslím, že tohle se příliš nezlepšuje a spousta lidí si neuvědomuje, že nemůže vyhlazovat národy na sítích.

Jak s mediálním vzděláváním začít a kde se metodicky inspirovat?

Myslím si, že každý by měl předávat to, co ho baví a má k tomu nějaký vztah. Proto by nebylo vhodné, aby někdo skautským vedoucím říkal: „Teď budete dělat mediální vzdělávání, protože je to potřeba.“ Že škol víme, že tohle nefunguje. Já věřím ve vnitřní motivaci a také kolegiální podporu, propojování, sdílení...

Já spolupřádám *Festival mediálního vzdělávání*. Funguje to tak, že na jedno místo dostanete spoustu lidí, kteří se zabývají stejným tématem. Oni si to tam vzájemně zkusí, diskutují, seznamují se... Funkční komunita je také kolem FB skupiny *Sdíleme zkušenosti z mediální výchovy* nebo kolem různých komunit zabývajících se online bezpečností. Tam patří třeba BUM, Brněnský učitelský meeting. (Další tipy do praxe viz na konci rozhovoru, pozn. red.)

³Její pravidla můžete najít na bit.ly/zasady-netikety.

⁴Kauza z dubna 2022; učitelka ČJ v hodině vyprávěla ověřitelně lživé informace o válce na Ukrajině, studenti ji nahráli, video zveřejnili na sociálních sítích a ona byla pak ze školy vyhozena, více viz bit.ly/na-dlouhem-lanu.

Jak dostávat média a mediální vzdělávání do skautu? Přece jenom je to jiné prostředí než škola, kde se běžně pracuje s učebnicemi, powerpointovými prezentacemi a pracovními listy... Jak to propojovat se zážitkovou pedagogikou?

Dá se pracovat s argumentačními fauly. Často se objevují v online diskuzích, kde lidé obvykle nejsou schopni se bavit a zamýšlet nad tím, jaké dělají v argumentaci chyby. Některé výroky na sociálních sítích je dokonce možné dle příslušného paragrafu zákona vyhodnotit jako hatespeech.

Velmi užitečné je kritické čtení. Když si vezmete více textů, které se týkají stejného tématu, je zajímavé podívat se na to, v čem se liší. Srovnávat použitá slova, celkové rámování, přemýšlet nad tím, jestli jsme schopni znát názor autora... Tyto otázky můžete klást i popkulturním dílům.

Ať už jde o věci z komunistické éry (pohádky nebo 30 případů majora Zemana), tak o něco současného. Třeba americký velkofilm *Alexandr Veliký* (2004) je natočený v době, kdy Američané vpadli do Afghánistánu a jsou tam vidět paralely s Alexandrovým dobýváním toho území.

Přijde mi důležité, když si to děti mohou samy vyzkoušet, a nejsou jen konzumenty. Například motivační sdělení, které má něco změnit (například k některému skautskému výročí nebo oslavě zdravého životního stylu apod.). Mohou zkusit udělat plakát, meme, video a pak si vše s ostatními prohlédnout. Je důležité, aby pochopily, že když je někdo chce ovlivnit, musí nad tím přemýšlet a schválně dodávat do sdělení podprahové informace.

TIPY DO PRAXE:

- FB skupina **Sdílime zkušenosti z mediální výchovy**
- **Festival mediálního vzdělávání**, pro vzdělavatele, pořádaný každoročně v srpnu v Praze; Brněnský učitelství meeting, setkání pro zájemce o digitální vzdělávání, bumeeeting.gug.cz
- **Otevřená online učebnice mediální výchovy:** svetmedii.info/otevrena-ucebnice
- **seznam argumentačních a mediálních faulů:** bezfaulu.net/argumentacni-fauly
- **mediar.cz** a **mediaguru.cz** –portály zaměřující se na fungování médií, kde můžete najít mj. mapu vlastníků českých médií: bit.ly/vlastnici-medii
- **rozcestník Jednoho světa** na školách o mediální výchově: jsns.cz/projekty/medialni-vzdelavani, obsahující mj. i audiovizuální lekce: bit.ly/JSNS-media

FOTO: UNSPLASH

- **Na pravdě záleží** – online dostupná příručka o tom, „jak učit o pravdě a lži na internetu“, bit.ly/na-pravde-zalezi
- **e-bezpeci.cz**, online poradna, která řeší kyberšikanu, dětskou pornografii, sexting, vydírání, vyhrožování, pornopomstu (revenge porn), nezvládnuté rozchody, stalking, kyberstalking a další

Skautské zdroje:

- inspirace z platformy Chystám program (chystamprogram.skaut.cz) k nalezení pod názvy Tisková konference na farmě, Fake news, VodPad...
- odborky pro skauty a skautky, např. Spisovatel*ka, Smartphonista*tká nebo Filmař*ka, Reportér*ka nebo Čtenář*ka (poslední dvě i jako vlčci a světýlka)

VE SKAUTINGU VYŠLO:

- rozhovor o fungování v „digitální džungli“ s výzkumníci M. Slussareff (říjen 2022)
- Jak rozvíjet mediální gramotnost? (duben 2019)
- Jak se ve výchově postavit k technologiím? (duben 2018) ✕

MICHAL KADERKA

Absolvent pražské pedagogické fakulty, oborů učitelství dějepisu a občanské výchovy. Učí na pražském Gymnáziu Na Zatlance a budoucí češtináře na Filozofické fakultě UK. Autor webu *Svět médií*, který slouží jako rozcestník k mediální výchově. Spoluzakladatel Učitelské platformy, která sdružuje aktivní učitele a jejímž cílem je kvalitativní změna ve vzdělávání.

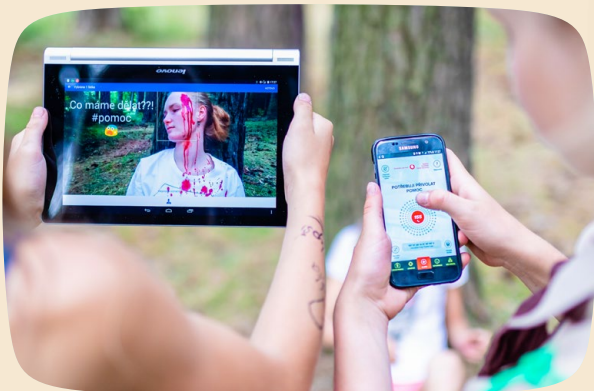

FOTO: PETR KALOUSEK – ROBINSON

At' Tvoje cesty stojí za to...

Nová podzimní
kolekce je tu!

BUSHMAN®

Vybírej na www.bushman.cz nebo některé z 29 značkových prodejen po celé ČR.

Praha: OC Arkády Pankrác, OC Atrium Flora, OC Galerie Harfa, Lazarská, OC Letňany, OC Europark, OC Metropole
Zlín, Centrum Stromovka, Westfield Chodov, Fashion Arena Outlet Center, Brno: OC Olympia, NC Královo Pole,
Galerie Vaňkovka, Karlovy Vary OC Varyáda, Hradec Králové OC Aupark, Liberec OC Forum, Ostrava Shopping
Park Avion, Ostrava Outlet Arena Moravia, Olomouc Galerie Šantovka, Pardubice OC Atrium Palác, Plzeň NC
Plaza, Kladno OC Central, Kolín OC Futurum, Mladá Boleslav OC Olympia, Jihlava NC City Park, Ústí nad Labem
OC Forum, Teplice NC Fontána, IGY České Budějovice, Zlín Zlaté Jablko.

TOMÁŠ KŘENEK – TOMEK

V současnosti příležitostný instruktor na skautských kurzech, podle toho, jak dovolí domácí vlče a světluška. Krotitel dravých čmeláků.

Není cílem být oblíbený

Letní vzduch rozdrnčel zvuk letu čmeláka. vzdaloval se a zase přibližoval. Bzzzz, bzzzz. K mé úlevě se čmelák po chvíli vzdálil docela. Úleva však trvala jen vteřinu. Vzápětí jsem uviděl, že čmelák dosedl z boku přímo na krk mého dvouletého nic netušícího synovce Jáchyma.

„Jáchyme, pozor čmelák!“ vykřikl jsem, přiskočil k synovci a rychle jsem rukou sklepl čmeláka z krku do trávy. Ten se chvíli zmateně motal mezi stébly a odbzučel pryč. Na chvíli zavládl ticho. Z mé strany vítězná a ochranná, Jáchym však prožíval spíše šok. Díval se němě na zmítajícího se a pak odlétajícího Brumdu. Potom spustil hlasitý a neutuchající brek.

Snažil jsem se mu vysvětlit, že jsem toho čmeláka musel rychle setřást na zem, aby ho nekousl. Slovní vysvětlení nepomáhalo. Pokusil jsem se provést rekonstrukci případu a ukazovat pantomimicky, jak čmelák letěl (bzzzz), dosedl na krk, v tom přiběhl strejda záchranář a bzučící hrozbu odklonil. Nepomáhalo ani to. Když štkavý pláč v náručí maminky pomalu utíchal, ukazoval se strachem prstíkem na místo, kde seděl čmelák, a opakoval: „Bzzz, strejda, pích!“ a vyčítavě se na mě přitom díval. Pochopil jsem, že to celé vnímal tak, že jsem k němu přiběhl se čmelákem v ruce a přiložil mu ho na krk, aby ho štípl. Obava ze škodolibého strýce navzdory vysvětlování zatím trvá. Když přijíždím na návštěvu, byť už uteklo mnoho týdnů od této události, Jáchymek zpoza okna bázlivě opakuje: „Bzzz, strejda, pích!“ a ukazuje si na krk, kam jsem mu tehdy čmeláka zákeřně přiložil. Často to prý připomíná sám od sebe, aniž by mě viděl. Stále mám naději, že si jednou nechá vysvětlit, že jsem mu vážně nechtěl ublížit a že v té rychlosti to bez nečekaného leknutí nešlo.

Příhoda se čmelákem se jeví jako velmi dětská a zdálo by se, že ve světě starších už se nám nic podobného nestává. Opravdu?

Ve mně tato situace vyvolává otázky nad tím, kolik podobných příhod se asi děje v našem výchovném působení (třeba na oddílových radách, výpravách, táborech, družinovkách...)? Ať už si to uvědomujeme, nebo o tom nevíme.

Situace, kdy jednáme podle svého nejlepšího vědomí a svědomí a stejně naše chování v někom vyvolá negativní odezvu.

Vynořuje se mi vzpomínka na zapeklitou situaci z oddílu. Chování jednoho člena oddílové rady se postupně stalo natolik nepřípustné, že jsem se tehdy spolu s nejužším kruhem rady rozhodl domluvit se s ním na tom, aby do oddílu na rok přestal chodit a rozmyslel si, jaký to má pro něj vůbec význam. Bylo mi tehdy jasné, že podobná konfrontace pro něj nebude příjemná. Až po letech jsem se ale dozvěděl, že jsem tímto rozhodnutím ranil také jeho nejbližší kamarády. Nenapadlo mně tehdy, že je potřeba o tom s nimi více komunikovat.

Vybavuje se mi také jedna náročná diskuze na téma alkoholu na táboře. Vedli jsme tenkrát se členy oddílové rady do noci spor, v němž jedna strana zastávala názor, že bychom si na táboře sem tam pivo vypít mohli, protože přes rok v osobní životě si ho také občas dáme. A není tedy pravdivé na táboře před dětmi předstírat, že vůbec žádný alkohol nepijeme. Já jsem tehdy předstíral postoj, že alkohol na tábor nepatří. Spolu s ostatními podobně naladěnými jsme nabízel variantu, že je pro nás naprosto autentické např. s rovery otevřeně diskutovat o tom, že v soukromí si pivo někdy dáme, ale tábor je pro nás specifická událost. Máme tu zodpovědnost za děti a jsou to dva týdny, kdy chceme nabídnout holčákům, klukům i sobě prostředí bez alkoholu. Byla to tenkrát diskuze poměrně vyhrocená, ale téma jsem nevnímal jako osobní a nečekal jsem, že se někoho může nějak niterně dotknout. I zde jsem se až po mnoha měsících dozvěděl, že jednoho svého kamaráda jsem tam svými výroky dost naštvál a on si tento hněv potom v sobě dlouho nosil.

Z podobných příhod se můžeme někdy poučit. Mohou nás například upozornit, že jsme nebyli dost vnímaví ke svému okolí. To ale jen v případech, kdy se o daném nedorozumění dozvíme, a ještě lépe, když jsou obě strany ochotné reflektovat svůj prožitek. Předpokládám ale, že se také staly a stávají příhody, kdy někomu něčím vadím a možná se o tom nikdy nedozvím. Může to být cokoli – způsob mluvy, humor, nebo dokonce i nějaký povahový rys, kterého si sám na sobě cením.

Myslím, že v roli rádců, vedoucích, ale také v každodenním životě je dobré být připraven na to, že i to nejlepší v nás může někoho štítat nebo zraňovat. Někdy nezbyvá, než to přijmout jako skutečnost a doufat, že časem okolnosti dozrají a cesta k porozumění se třeba otevře později.

Příznávám, že pro mě osobně nebylo snadné zpracovat zjištění, že k výchovnému působení někdy patří nepříjemné konfrontace nebo také nevyslovený negativní dojem, který v někom nechtěně vyvolávám. Myslím si, že je přirozené toužit po určité míře oblíbenosti, po hřejivé pozitivní zpětné vazbě od lidí kolem nás. Někdy však může nastat rozpor mezi tím, jestli být oblíbený, nebo jestli se držet svých niterných hodnot a jednat podle svého nejlepšího vědomí a svědomí i přes něčí nelibost.

Vnímám jako cenné a možná i úlevné uvědomit si, že vlastní oblíbenost není hlavním výchovným cílem. Předávat někomu ze sebe to nejlepší představuje náročnou cestu, která může přinášet i okamžiky, ke kterým nepříjemné reakce zúčastněných patří. Doporučuji nejprve ujasnit si, jestli je naše jednání v souladu s našimi vnitřními hodnotami, a až poté zvažovat, jak nás bude vnímat okolí. Nezbyvá než vztah ostatních ke mně ponechat ryze na svobodné volbě každého. ✘

Jít příkladem i v online světě

ONDŘEJ VOKÁL – VOKIN
Náčelník

Opakovaně na sítích nebo jinde v online prostoru potkáváme příspěvky, vyjádření nebo články, při jejichž čtení pozvedneme obočí nebo se v duchu ptáme: „Proč? Proč vznikly? Proč do online prostoru autor sdílí věci, které by se mu ústy ven nikdy neprodraly?“ Stačí si přečíst průměrné sousedské fórum nebo diskuzní vlákno pod libovolným článkem na Novinkách nebo iDnesu a člověk snadno nabyde dojmu, že internet je zlé místo, kam si lidé chodí vybit frustraci.

CO TO MÁ SPOLEČNÉHO SE SKAUTSKÝMI VEDOUcíMI?

- Veřejný příspěvek na Facebooku, ve kterém oldskaut sdílí dezinformační web a sdílení doprovází vlastním komentářem s několika sprostými slovy, hrubkami a mnoha nadbytečnými vykřičníky.
- Skautský vedoucí si na Facebooku stěžuje, že děti dneska nic nevydrží, a hlavně že řeší šedesát pohlaví.
- Profilová fotka s připíchnutou vlaječkou SPD.
- Ale také sedmé instagramové story v měsíci, na kterém se začínající skautská vedoucí chlubí rozjetou zábavou a drinkem v ruce.

Obhájili bychom se před dětmi? Jaký vliv může mít takové chování na vztah s rodiči našich dětí?

Na kurzech si odpradávná povídáme o tom, že jeden z nejsilnějších nástrojů skautské výchovy je osobní příklad skautského vedoucího. Vzor. A tak na sebe během oddílových akcí dobrovolně, ale zcela záměrně klademe o trochu větší požadavky než doma nebo mezi svými spolužáky. Více si hlídáme, co a jak říkáme, vrháme se do práce s větším elánem... Bylo by správné v tomto bodě rozvinout úvahu o tom, že je v pořádku ukazovat, že i vzorný člověk někdy klesá na mysl, chybuje nebo zakleje, ale dělat to nechci. Chtěl bych vaši pozornost nasměrovat na online prostředí jako další, rovnocenné složky jednání skautského vedoucího, kterým výchovně ovlivňuje skautský dorost a jeho rodiče (vycházím ze zkušenosti, že spousta z nás má děti a jejich rodiče v přátelích nebo se s nimi vzájemně sleduje).

Přál bych si, aby vymizelo vnímání online prostředí jako tělocvičny, kde je vše dovoleno, a co se tam stane, se za jejími dveřmi zapomene. Přál bych si, aby všichni skautští činovníci vnímali svá virtuální alter ega jako něco, čím působí na své okolí stejně, jako působí na skautské výpravě. Když nepůjdeme dětem příkladem na schůzce, možná u nich nikdy nezískáme přirozenou autoritu a důvěru. Když jim přestaneme jít příkladem na internetu, můžeme o tento pečlivě budovaný vztah rychle přijít.

Děkuji všem, kteří umí ostatním správně nastavit zrcadlo, když je to potřeba. ✖

Jak to vypadá na zasedání Náčelnictva?

MAREK DĚDIČ – MLHA
Vede ČLK Odyssea, připravuje program Ústřední lesní školy a je členem Infoodboru.

Jak fungují nejvyšší patra českého skautingu? Kdo to celé řídí? A proč by toho někdo chtěl být součástí?

Tyto a podobné otázky se mi honily hlavou, a tak jsem Náčelnictvu asi týden před březnovým zasedáním napsal, zda bych se mohl přijít podívat. Odpověď byla kladná a rovnou jsem dostal přístup k podkladům jednání. Některá témata mi byla blízká a už jsem o nich něco věděl, o jiných jsem se dozvídal poprvé.

Čekal jsem to celé hodně oficiální, byl jsem však překvapen, jak lidský a civilní celý víkend byl. V Náčelnictvu (NJ) se setkávají náčelní, náčelník, jejich zástupci, 10 volených členů, 13 zástupců krajů a 3 zástupci kmene dospělých a vodních skautů. I kvůli velikosti je tedy potřeba strukturovanější diskuze, což se ale nedodržovalo tak striktně, pokud to zrovna nedávalo smysl. Na programu byla témata jako *Strategie 2030*, svolání *Valného sněmu*, změna klimatu, fungování kmene dospělých a další. Byť mi některá byla vzdálená, měl jsem pocit, že se řeší důležité věci. Bylo mi dokonce nabídnuto, že se jako host také můžu přihlásit o slovo. Stejně tak byl milý zájem členů Náčelnictva, kteří se mě ptali, proč jsem za nimi vlastně dorazil, a odpovídali na moje otázky. Celkově si odnáším pocit, že veřejná pověst o fungování NJ není úplně féroová – když jsem se před někým o návštěvě zmínil, nejčastější reakce byly „Proč jako?“ nebo „A to jako dobrovolně?“. Po víkendu mám dojem, že v Náčelnictvu sedí normální lidi a jeho zasedání vypadají podobně jako víkendové porady našeho kurzu.

Na jaře 2024 bude probíhat *Valný sněm*, na němž se kromě spousty jiných věcí bude volit 10 členů Náčelnictva, kteří (společně s jeho dalšími členy) budou následující tři roky řídit chod Junáka. Nicméně o tyto volené pozice není zrovna největší tláčenice – při posledních volbách kandidovalo pouze 11 lidí. Taková volba nedává mnoho prostoru, aby *Valný sněm* mohl opravdu rozhodnout o tom, kdo bude Junáka další tři roky řídit a kam bude směřovat.

Přál bych si, aby na příštím *Valném sněmu* bylo z koho vybírat a my jsme měli možnost rozhodnout, kterým směrem se organizace bude ubírat. Proto už teď, půl roku před sněmem, přemýšlím, co pro to může udělat každý z nás a jak podpořit váhající kandidáty nebo jak přivést na myšlenku služby v Náčelnictvu ty, kteří ještě ani neváhají. Pokud tě zaujala má zkušenost, běž se také podívat na zasedání, je otevřené všem. Víš-li ve svém okolí o lidech, kteří by měli NJ co nabídnout, řekni jim, aby o tom uvažovali. Zajímej se, kdo zastupuje tvůj kraj. Nebo i ty uvažuj, zda by to nemohla být cesta pro tebe. ✖

Nové zbraně vlivu

KATEŘINA VEČERKOVÁ – ATLANTIDA
Organizuje autorská čtení SU Básník
ve Skautském institutu v Brně.

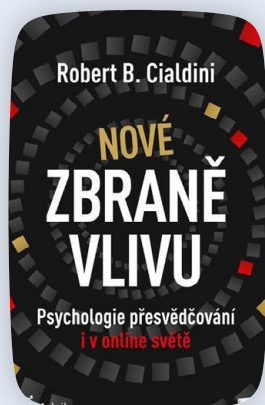
Kniha *Nové zbraně vlivu* od Roberta Cialdinioho je aktualizované vydání světového bestselleru z roku 1984. V knize žánru self-help popisuje zejména marketingové jevy a s nimi související psychologii. Kniha je rozčleněna do devíti kapitol popisujících ony „zbraně vlivu“, tedy vlivy digitálního světa kolem nás, tj. například sociální schválení, sympatie a reciprocita (ve významu „cokoliv obdržím, musím také stejným nebo podobným dílem vrátit“). Každé téma je z velké části založené na výpovědích lidí, s nimiž se autor setkal. Na základě vědeckých experimentů a dotazníkových šetření přibližuje, jak reklama a různé jiné marketingové taktiky působí na kohokoliv, bez ohledu na status a inteligenci. Cialdini navíc přináší přístupy, jakými se bránit manipulacím a nátlakovým technikám.

V kontextu skautingu osobně cítí princip reciprocity (vzájemnosti). Cialdinimu se dobře daří racionalizovat pocity, u nichž můžeme nabýt dojmu, že se tak cítíme pouze my. A v případě reciprocity se mu to podařilo na příkladu ženy, která na svém pracovním postu setrvává, protože je na ni její šéf hodný a blíží se mu důchod. Žena se tak rozhoduje, přestože nemůže ve státním sektoru dosáhnout vyšší platové kategorie. Má totiž pocit, že mu něco dluží. Občas mi připadá, že právě dlužnost pocítujeme i my jako vedoucí. Některé z nás drží na pozicích například ve středisku hlavně pocit, že bychom zůstat měli. Ať už kvůli očekávání, nebo právě dlužnosti. Kniha tedy předkládá různé pohledy na daná témata a nás nechává si je napasovat na svoje zkušenosti a na situace, jež řešíme. Každopádně vztahovat knihu jen na své skautské působení by byla škoda.

Co na knize oceňuji nejvíce, je její členění. Dovoluje totiž číst jen jednotlivé kapitoly, protože na sebe nemají žádnou přímou návaznost a fungují samostatně. Ačkoliv má tedy kniha k 600 stranám, díky přehlednému členění není zahlcující. Za značně pozitivní považuji také užitý styl sdělení a jazyk blízký komukoliv, ať už laikovi, nebo člověku, který

se v reklamě nebo psychologii s ní spjaté vyzná.

Knihu bych doporučila hlavně pro osobní rozvoj a je už na každém, do jaké míry bude do knihy promítat svůj skautský život. Jsem překvapená, jak kvalitně autor popisuje společnost a její mezilidské vztahy na základě psychologie, která je marketingu blízká. Díky této knize zjistíte, jak nenaletět, ale naopak jak prokouknout, jakým způsobem na vás vlivy popsané Cialdinim působí. ✘

Přemýšlejte s námi o skautingu!

V redakci Skautingu si klademe za cíl podporovat vedoucí oddílů a všechny ostatní, kteří se podílí na výchově holek a kluků ve skautu, v jejich činnosti. Způsoby, jakými se to snažíme dělat, jsou různé – vydáváme metodické články, praktické návody, úvahy, rozhovory nebo připravené programy na různá témata.

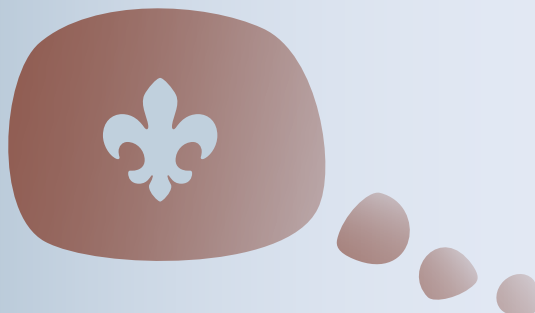
Při tvorbě veškerého obsahu se však snažíme myslet na to, abychom vytvářeli prostor, jaký nám umožňuje setkávat se s různými pohledy (na skauting, na výchovu, na svět) a rozšiřovat tak své obzory. Autory a autorkami jednotlivých článků se stávají lidé všeho druhu: začínající vedoucí, zkušené skautské vzdělavatelky i neskauti; lidé z Prahy, Brna i vesniček v nejzapadlejších koutech Česka; holky, kluci, nebinární osoby.

Zkrátka chceme, aby byl časopis Skauting prostorem pro svobodnou, pestrou a zároveň kritickou diskuzi. Aby nám pomáhal hledat odpovědi na otázky, které není jednoduché si vůbec položit. Chceme si navzájem připomínat, co je na současném skautingu skvělé a čeho se máme držet, ale zároveň chceme upozorňovat na naše nedokonalosti, chyby a nevyužití příležitosti, abychom se z nich mohli poučit.

Sami na to však nestačíme. A proto vás chci poprosit: pomozte nám ze Skautingu takové médium vytvořit. Máte názor na to, kam naše hnutí směřuje nebo jak se mění podoba skautské činnosti? Prošli jste si nedávno ve skautu zkušeností, kterou podle vás stojí za to sdílet? Vrtají vám hlavou výchovné otázky, na něž sami nedokážete nacházet odpovědi? Podělte se o své myšlenky s ostatními skauty a skautkami prostřednictvím stránek Skautingu. Být součástí společenství o několik desítek tisíc lidí přirozeně znamená, že se neshodneme všichni na všem. Abychom se však shodli aspoň na něčem, musíme se navzájem slyšet.

Pokud chceš, aby byl příště na tomto místě tvůj komentář, napiš nám na skauting@skaut.cz. ✘

„Ne všechno můžeme změnit. Ale nic nemůžeme změnit, dokud tomu nebudeme čelit.“ – James Baldwin

MATĚJ RICHTR – VYPRAVĚČ
Skautuje v Lanškrouně a v SI
v Olomouci. Spoluvede *Roverský
kmen* a na univerzitě časopisy
studoval teoreticky.

Umíme využívat možnosti našich časopisů?

Stojí téměř 10 milionů korun, má k nim přístup většina organizace, ale tak trochu nevíme, co s nimi. O čem je řeč? Ano, o skautských časopisech. Většinou z nás chodí do schránek, nabízí inspiraci a rozšiřují nám možnosti praktického skautování.

Šestici skautských časopisů můžeme zařadit do kategorie komunitních médií, což jsou *soukromá média, jejichž cílem není vydělávat, ale sloužit komunitě*, v našem případě jednotlivým věkovým kategoriím. Skautské časopisy nejsou určeny pro běžného čtenáře, jelikož primárně cílí na členstvo Junáka – českého skauta. K tomu jednotlivé redakce využívají specifické prostředky, např. mají vlastní jazyk, předpokládají určitý rámec vědomostí ohledně skautingu, odebírá je pouze členstvo Junáka apod.

O ČEM SE VLASTNĚ BAVÍME?

Naše komunita k roku 2023 čítá 75 650 lidí a časopisy chodí celkem na 60 552 adres. Zároveň je nutno uvést, že ne všichni členové Junáka odebírají časopis, někteří jich naopak odebírají více.

Hnutí samozřejmě vydáváním časopisů sleduje určité cíle, časopisy však nejsou PR nástrojem organizace. Redakce jednotlivých časopisů mají, co se týče obsahu, volnou ruku, a mohou tak vznášet kritické hlasy směrem dovnitř hnutí a dávat prostor „disidentským“ názorům a alternativním proudům. Do obsahu časopisů nikdo z vedení Junáka přímo nezasahuje, směřování časopisů je však korigováno prostřednictvím cílů, jejichž naplnění ústředí pravidelně vyhodnocuje.

ČASOPISY MOHOU BÝT UŽITEČNÉ, BUDEME-LI CHTÍT

V ideálním případě komunitní média podporují členy komunity: skauti tvoří skautský časopis pro skauty. Časopisy nám nabízí takový obsah, který v jiných médiích nemáme, např. skautské metodiky, připravený program, události z hnutí či prostor pro rozvoj diskuze uvnitř hnutí. Do časopisů, zejména těch pro dospělé, se může zapojit každý, kdo o to má zájem, čímž skautské časopisy přispívají k demokratizaci celého hnutí.

Tiskovina zasílaná každé dva měsíce do schránky může představovat poslední médium, které mnohé děti fyzicky odebírají. Díky ní mohou dostat skauting domů, věnovat se textu svým tempem a samostatně vnímat skautské myšlenky i mimo schůzky a výpravy.

FOTO: FILIP KOMENDA – KLACEK

Aby nám časopisy sloužily, musíme jim věnovat svůj čas. Po detailnějším seznámení s časopisem pro svěřenou věkovou kategorii zjistíme, které rubriky by nám mohly být užitečné pro plánování výpravy či schůzky. Dětské časopisy mohou být často inspirací pro program, ale nabízí také možnost pracovat na akcích přímo s nimi – vyčleňte si na výpravách (např. po cestě vlakem) čas na společné čtení a povídejte si o tom, co vás v časopisu zaujalo.

KAŽDÝ ČASOPIS NĚCO STOJÍ

Jak se vypořádat s argumentem, že časopisy jsou pro organizaci drahé? I to bylo jedno z témat, na které se zaměřovala rozsáhlá analýza časopisů z ledna 2023. Z ní vyšlo, že třetina lidí by si připlatila nad rámec registračního poplatku. Více lidí by také chtělo stejně kvalitní časopis za vyšší cenu než naopak, popř. dostávat méně čísel ročně.

Financování je obecně největší riziko všech komunitních médií. Peníze mohou pocházet z příspěvků státu, vlastních zdrojů nebo z prodeje inzerce. Junák využívá financování skrze členské příspěvky a prodej reklamy. Veškeré náklady na časopisy se ještě snižují tím, že se využívá dobrovolnické práce většiny redakce, téměř veškerý obsah lidí píše zdarma.

Skautské časopisy stojí organizaci přibližně 10 milionů korun ročně, což zní jako velká částka, která, když se přepočítá na jeden výtisk, vychází na 15 až 20 korun, což je ve srovnání s komerčními časopisy velmi slušné.

Velkou slabinou skautských časopisů je, že nemáme přesná data, pro koho časopis píšeme a jak je oddíly využívají nebo k čemu vlastně časopisy slouží. Z pohledu vedoucího oddílu bychom měli chtít po hnutí systémovou změnu v přístupu k časopisům, zároveň musíme začít sami – časopisy připomínat na kurzech, celostátních i lokálních akcích či na sociálních sítích. V našich časopisech máme skrytý potenciál, který může dobře fungovat, pokud to budeme požadovat. ✖

ELIŠKA OMELKOVÁ – YWEN
Členka Skautského odboru, podílí se na tvorbě programu pro skauty a skautky. Instruktorka VLK Castor.

Rádcovský zápisník 2.0

Rádcovský zápisník je praktická příručka, která rádcům a rádkyním nabízí podporu při vedení družin a rozvoji rádcovských kompetencí

Na jaře spatřil světlo světa nový *Rádcovský zápisník*. Na sto stránkách je vše, co může rádce během roku potřebovat. Na bílých stránkách najde plno užitečných informací, tipů a triků. Barevné stránky slouží pro vlastní plánování schůzek, zapsání zpětné vazby, přehledu v plnění stezek a odborek, družinové hlášky atp. Rádce se může naučit, jak: spolupracovat s oddílovou radou, plánovat a vést schůzky, lépe vést družinu, začlenit nováčka, komunikovat s rodiči, používat stezky a odborky...

Rádcovský zápisník 2.0 se snaží podpořit spolupráci vedení oddílů s rádcí. Proto je vhodný i pro vedoucí, kteří tápají, jak si nastavit vztah s rádcí a rádkyněmi a jaká témata by se hodila na rady.

JAK SE ZÁPISNÍKEM ZAČÍT?

Spolu s odpovědností za družinu můžete rádcí nebo rádkyni předat i tento zápisník. Jeho obsah pak lze využít jako návod k tomu, o čem si v začátcích vedení družiny povídat:

VYUŽIJTE STRÁNKY:

- *Já a můj vedoucí* a nastavte si spolupráci
- *Rádkyně v oddílové radě* a domluvte se, kdy bude ta příští
- *Moje družina* a pobavte se o družině
- *Rozvívám se* a dejte rádcům vědět, že vám na nich záleží
- *Program* a o nápady na schůzky nebude nouze
- *Plánování* a schůzky budou stát za to

Zápisník pořídíš na obchod.skaut.cz. Online jej můžeš prolistovat a všechny jeho stránky stáhnout na radce.skaut.cz/zapisnik.

POMŮŽE ZÁPISNÍK S CHYSTÁNÍM RÁDCOVSKÉHO KURZU?

Pokud chystáte kurz, určitě využijte *Metodiku vzdělávání na rádcovských kurzech*. Najdete v ní, kterým tématům se věnovat nebo jak nastavit úroveň znalostí a dovedností. Součástí jsou programy, jimiž se můžete inspirovat nebo je rovnou použít (včetně toho na práci s rádcovským zápisníkem). Metodiku si můžete projít na bit.ly/vedu-skauty-a-skautky. ✖

INZERCE ↓

**POTŘEBUJETE VYBAVENÍ
DO PŘÍRODY? DÁRKY?
MÁME PODZIMNÍ SLEVOU.**

Stačí od 21. 09. do 26. 11. 2023
na eshopu **www.jurek.biz**
vybrat z mnoha užitečných věcí
a použít v košíku Slevový kupón:

TJSXX3 = SLEVA 12 %

Esbit

ESBIT - Vždy po tvém boku na výpravě

Kompaktní, lehký a spolehlivý v každém počasí

[f](https://facebook.com/esbit) [@](https://instagram.com/esbit)

esbit.cz

**SKAUTSKÉ
A OUTDOOROVÉ
VYBAVENÍ NAJDEŠ
NA JUNSHOP.CZ**

JUNSHOP.CZ
SKAUTSKÉ A OUTDOOROVÉ VYBAVENÍ

INZERCE ↓

LADA MATYÁŠOVÁ – LADUŠ
Redaktorka Skautingu aktivní
v Šumperku. Často jezdí na
mezinárodní školení, kde se věnuje
nejrůznějším tématům. Například
islamofobii a extremismu.

Když začne být názor někoho jiného problém aneb výchova proti extremismu

*Extremismus nám osobně nemusí
nic říkat, ale u dětí v oddíle či
našich známých to může být jinak.
Pokud bychom se s někým takovým
setkali, pak se nám může hodit
trocha teorie a několik aktivit*

ABYCHOM SE V TOM VYZNALI

Nejprve si pojdme definovat, co přesně znamená násilný extremismus, jak se liší od *hate speech*, *hate crime* a terorismu:

- **Extremismus** – extrémní smýšlení vůči určitému názoru či osobě provázené násilím (například genderově podmíněná diskriminace nebo islamofobie).
- **Hate speech (nenávislný projev)** – jakákoliv komunikace, která zraňuje, ponižuje nebo diskriminuje osoby s ohledem na jejich původ, činy apod.
- **Hate crime (zločin s motivem nenávislosti)** – trestný čin motivovaný nenávislí útočníka k genderu, rase, víře, sexuální orientaci či věku oběti.
- **Terorismus** – politicky, ideologicky nebo nábožensky motivovaný násilný akt vůči státnímu systému, vládě, či jejím symbolům, ale nejčastěji proti náhodně vybraným obětem z řad veřejnosti.

Ministerstvo vnitra ČR definuje **extremismus** jako vyhraněné ideologické postoje, které vybočují z ústavních, zákonných norem, vyznačují se prvky netolerance a útočí proti základním demokratickým ústavním principům, jak jsou definovány v českém ústavním pořádku.

JAK O EXTREMISMU MLUVÍME

Velkým podnětem k extrémnímu chování bývají také způsoby, jak o něm mluvíme či s jakým záměrem nebo emocemi předkládáme fakta. Jazyk, tedy to, co slyšíme a jak se o věcech píše, nás ovlivňuje každý den, aniž bychom si to uvědomovali. A proto je důležité se nad formulacemi a výroky zamýšlet a umět je správně dešifrovat a pochopit, abychom se vyhnuli případné manipulaci nebo nežádoucímu vlivu. Mezi dnes asi nejčastěji používané manipulační techniky patří dezinformace a konspirační teorie (které lze zařadit mezi ideologie akcelerationismu).

Konspirační teorie strhnou čtenáře tak, že neumí odlišit fikci od skutečnosti a ocitne se v bludném kruhu lží a polopравd s výraznými emocemi (například vykonstruované středověké hony na čarodějnice v českých zemích, popírání nemoci AIDS vládou Jihoafrické republiky, odmítnutí potravinové pomoci během hladomoru v Zambii na základě konspirační teorie o geneticky modifikovaných potravinách).

Velký zájem médií i bezpečnostních složek vyvolal teroristický útok vyznačující se prvky ideologie *akcelerationismu* na Novém Zélandu, kdy Brenton Tarrant zavraždil 51 osob a zranil dalších 40 v mešitě ve městě Christchurch. Celý útok přitom natáčel a živě vysílal. Lidé měli možnost jeho vysílání sledovat a někteří jej v komentářích podporovali.

Obecně v českém kontextu (podle výsledků agentury STEM) „má zhruba polovina Čechů podceňující vztah k jiným národům a nacionalistické sklony jsou mezi nimi poměrně rozšířeny“, přičemž v České republice k 31. 12. 2022 přebývalo 1 116 154 cizinců a trend ekonomické migrace je stále na vzestupu.

Nejčastěji se setkáme s těmito extrémně pravico- vými způsoby propagandy:

- Moje identita je ohrožena někým z jiné skupiny.
- Muži by měli více následovat svou přirozenou potřebu „lovce“.
- Vláda protežuje určité etnické či náboženské skupiny na úkor většiny.
- Na Zemi docházejí zdroje, přičemž jejich zůstatek není adekvátně rozdělován, aby pokryl potřeby všech, zejména nás samotných, protože „my si je zasloužíme“.
- „Nebílí“ zaplavují Evropu, je třeba je odsunout.

PROČ JE TAK SNADNÉ NĚKOGO RADIKALIZOVAT?

Každý člověk je řízen tzv. mikrofaktory, tedy aspekty, které nám pomáhají naplnit naše potřeby. A ty se právě mohou stát tím, co nás tlačí do stále vyhraněnějšího chování a jednání. Může to být například hrozící nebezpečí mně nebo mým blízkým; ovlivnění sociální skupiny, jíž jsem součástí; nezvládnutá pomoc někomu jinému, kdo je již sám radikalizován, a připojení se tak ke krajnímu názorovému proudu; nebo prostý útek do jiné reality.

Jak vypadají znaky extremismu v jeho brzkém stádiu a jak můžeme pomoci lidem, kteří tyto znaky vykazují? Mezi zjevné prvky příklonu k extremismu patří například nepřijímání jiných názorů než těch extrémně vyhraněných, náhlá změna vyjadřování a chování dávající najevo příslušnost k extremistické skupině, změna oblékání a životního stylu vyjadřující odmítání „normalismu“, provázená často také (náhlým) zájmem o násilí a aktivní šikanou. Později může také docházet ke změně sociálních skupin, odchodu ze školy či zaměstnání až k úplnému odloučení od rodiny a přátel či naprosté izolaci.

Metod pomoci jedinci, který se ocitne na prahu extrémního smýšlení, je několik. Je zapotřebí s ním začít komunikovat a jemně pracovat na jeho schopnosti odolávat nepochopení a sociálnímu vyloučení. Třeba tak, že rozebereme situaci z jeho života a poukážeme na prvky chybějícího porozumění a možné slovní i jiné dezinterpretace. Můžeme mu taky pomoci vyvinout kritické myšlení poukázáním na jednostrannost argumentů či nepravdy, podpořit jeho vytrvalost a odolnost a také nabídnout aktivní účast na jiných spolkových nebo mezilidských aktivitách, které jeho potřebu být součástí nějakého společenství správně nasměrují.

SOCIÁLNÍ SÍŤ A GAMIFIKACE

Velkou roli v radikalizaci a extremismu dnes hrají sociální média, gamifikace (využívání herních principů) a online prostor obecně. V rámci sdíleného chatovacího prostředí se hojně využívají například tzv. memy. Jedná se o jeden z mnoha způsobů propagandy, který je velmi těžké postihnout a zakázat, jelikož jde také o způsob zábavy v online prostředí. Veřejnost často ani neví, že se jedná o propagaci

extremismu. Využívá se v něm nějaký symbol nebo postava vyjmutá z kontextu, které jsou následně zasazeny do kontextu jiného – například kreslená postavička Pepe the Frog (viz obrázek) nebo číslice 88 odkazující na nacistický pozdrav „Heil Hitler“. Často jsou použity prvky humoru, který snadno vyvolá potlačené emoce a je pojícím prvkem mezi těmi, kteří daný vtíp chápou (například zkratka YODO = You only die once, vycházející z mnohem častěji používaného motivačního hashtagu YOLO = You Only Live Once). Velkou roli v extremismu hraje online prostor, kde například na platformách 4chan a 8con vznikla kromě původně zamýšlené výměny animovaných obrázků a GIFů také vlákna podporující toto extremistické „zábavní“ chování.

Extremisté pak sami sebe často označují jako „red-pilled“, tedy ty, kteří po vzoru Matrixu prožili a nyní vidí realitou takovou, jaká skutečně je. Kdežto ostatní označují jako „normies“, tedy jakési „stádní normálce“, kteří nic nechápu a nemají kritické myšlení. Jedním z extremistických skupin jsou tzv. „incelové“. Jedná se o skupinu mužů, kteří jsou neustále odmítáni ženami. Zažívají tak nedobrovolný celibát (z angl. *involuntary celibate*, odtud zkratka jejich názvu), což v nich vzbuzuje pocit zklamání, méněcennosti, nenávist vůči ženám i sexuálně úspěšným mužům, projevující se často rasismem či spojením s pravicovým extremismem.

Často se extremistická propaganda vyskytuje v podobě online streamování či v online hrách. Ty často zacílí celou strategii hry nebo zobrazované reality na jednu skupinu a podporují tak soutěživost a silnou nenávist k těmto lidem. Na černém trhu se tak vyskytují nejrůznější upravené známé hry, jako například střílečka *Counter-Strike* nebo závodní hra *Grand Theft Auto*, s podnětem k vyvražďování jen jedné etnické skupiny během misí nebo s cílem okrádat jen →

ty typově stejně vzhledové herní postavy atp. Zákaz těchto her a jejich stažení z online prostoru by nebylo efektivní kvůli možnosti je znovu uploadovat a sdílet. Vhodnější je na tento problém poukazovat a informovat všechny potenciální hráče o jejich neblahému vlivu. Neustále připomínat, jak jsou herní scénáře nereálné a že se jedná o pouhý vymyšlený konstrukt. Protože zejména v období covidového lockdownu se tato strategie na extrémizaci jednotlivců stala nebyvale úspěšnou a zapříčinila několik tragických událostí (výše zmíněné vraždy v Christchurch, násilí na ženách v USA a další), a to zejména mezi mladými lidmi.

AKTIVNÍ PREVENCE A POMOC PŘI ŘEŠENÍ EXTREMISMU

Jak bychom se jako vedoucí měli aktivně zasazovat o prevenci a řešení násilného extremismu? V první řadě je nezbytné se pořádně připravit, znát kontext a pozadí vazeb komunity i jedince, s nimiž pracujeme. Pomůže nám to redukovat přirozený strach z neznámého a kontroverzního i v případě, kdy se vkládáme do situace, v níž už někdo aktivně vykazuje prvky radikalismu. Potřebujeme mít jasno v tom, za jakým účelem se do situace vkládáme, s jakými cíli (po)učení přítomných plánujeme, jestli máme k dispozici potřebné vzdělávací materiály a také nezbytný souhlas všech zúčastněných. Naplánujme si dobře časové možnosti i místo akce a vědme diskuzi s ohledem na respekt a vzájemnou toleranci.

CO ZKUSIT S DRUŽINOU

Jak otevřít téma extremismu a radikalizace ve skautské či roverské družině? Tady je souhrn několika aktivit, které vám s tím pomohou. Každá z nich může sloužit jako odrazový můstek k debatě a sdílení zážitků, zkušeností či postojů.

- **Kresba obětí diskriminace:** Nakreslete postavu člověka, který podle vás bude nejspíše terčem posměchu nebo diskriminace ostatních. Až to budete mít hotové, zamyslete se, jak se daný člověk může v nepříjemné situaci cítit, zkuste odhadnout, zda má kolem sebe nějakou podporu, a pokud ano, tak jakou, jestli je posměch a *hate speech* založený na pravdě, nebo jde jen o zobecňování a co by s tím daný člověk mohl dělat. Znáte někoho ve svém přímém okolí, komu se něco podobného může dít nebo děje?

- **Islamofobie v ČR:** Existují nějaké organizace nebo politické strany, které se veřejně vyhraňují proti islámu? Proběhly nějaké demonstrace – kde byly a kolik se jich zúčastnilo lidí? Byl někdo někdy za své extrémní názory proti muslimům zadržen policií? Najděte si úryvky proslovů některých osobností, které vystupují veřejně proti cizincům, a zkuste v nich najít prvky extremismu. (To samé lze uplatnit i s jinými skupinami, jakými jsou například Romové, Ukrajinci, nezaměstnaní, LGBTQ+ aj.).
- **Krok vpřed:** I s diskuzí se jedná o hodinovou aktivitu, kdy každý účastník dostane na papírku přidělenou určitou postavu (například nezaměstnaná matka samoživitelka; syn čínského imigranta úspěšně podnikající v rychlém stravování; romská dívka bez vystudované základní školy; mladý muž bez domova; syn farmáře v zapadlé horské vesnici; voják v armádě; HIV pozitivní prostitutka středního věku atp.), za kterou celou hru jedná. Všichni si stoupnou do jedné řady vedle sebe, aby měli stejnou výchozí pozici. Vedoucí následně čte nejružnější sdělení a ten, jehož postava si danou věc může dopřát nebo ji zažít, postoupí o krok vpřed. Kdo ne, zůstává na místě. Po dočtení posledního bodu se hráči podívají, na jaké pozici kdo stojí. Na konci aktivity každý odevzdá lísteček se svou postavou a pořádně se oklepe, stává se opět sám sebou. Následuje diskuze a reflexe, kdy se účastníků ptáme na to, jak hru prožili a co si z ní odnášejí do svého každodenního života. Podrobnosti hry v příručce Compass: bit.ly/hra-krok-vpred.
- **Diskuze pro a proti:** Družina se rozdělí na poloviny, každá z nich zaujme k určitému tématu opačný postoj. Následně vedoucí zadá téma a tým musí připravit jednoho ze svých mluvčích, který pak bude po dobu pěti minut obhajovat názor skupiny s připravenými argumenty v diskuzním duelu s oponentem z druhého týmu. Příklady témat: lidská práva by měla být stejná pro všechny na světě; lidé mají právo říkat svůj názor, i když to někomu jinému ublíží; lidé mají právo slovně nebo fyzicky obhajovat sami sebe v případě, že jsou ve střetu s někým, kdo zastává jiný názor, než mají oni sami; cizinci jsou prospěšnou složkou naší společnosti aj.

KAM DÁL

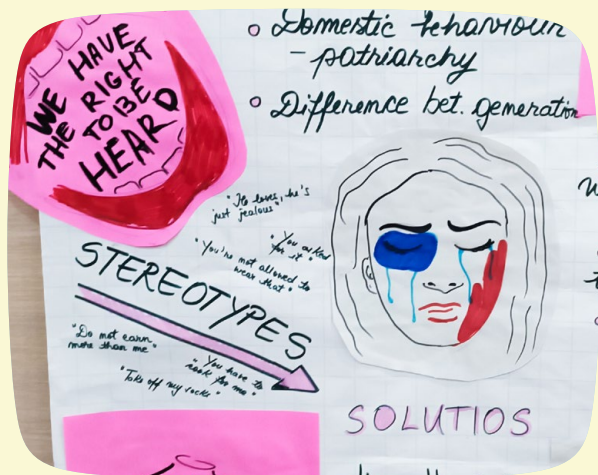
článek **Mluvme spolu (nejen) o ozbrojených konfliktech** (duben 2023), bit.ly/konflikty-dajda

metodický web **Lidé v pohybu**, lidevpohybu.eu

výukové lekce organizace **Člověk v tísni**, bit.ly/CVT_lekce

rozcestník k **Multikulturní výchově**, inkluzivniskola.cz/multikulturni-vychova

video **What works to prevent violence**, anglicky bit.ly/video-prevent-violence ✕

ONDŘEJ ŠVÁB – ŠVEJBI
Vedoucí střediska Fénix
a 1. oddílu kmene dospělých
Kondor v Blansku. Instruktör
Jesenické lesní školy a autor
knihy Deník skautského vůdce.

JAROSLAV PETŘÍK – AUSTRALAN
Vedoucí střediska Modrý květ
v Mníchovicích, instruktör
Jesenické lesní školy a koordinátor
výchovných zpravodajů
v Kanceláři ústředí Junáka.

Co s přemnoženými rovery

Když se oddílům daří, rostou, členů přibývá, jsou spolu rádi, a když odrostou skautskému věku, nechtějí se loučit. Zůstávají, a pokud jim oddíl nenabízí smysluplný roverský program, zůstávají u výchovy. Ne každý se však může plnohodnotně zapojit. Oddílová rada bobtná, rádcové jsou najednou v menšině, tábory se proměňují. Už nejsou příležitostí k rozvoji samostatnosti skrze zapojení holek a kluků do vaření, nákupů, přípravy dřeva či stavby a bourání tábora, ale stávají se spíše setkáním oddílových „odrostenců“, kteří veškerou práci zastanou, jen aby měli co dělat. Dobré oddíly tak paradoxně trpí svým vlastním úspěchem. Skvělou inspiraci, jak si s takovou situací poradit, nabízí 3. oddíl Kondor v Blansku. Čerpám z knihy *Deník skautského vůdce* Ondřeje Švába – Švejbiho, který oddíl vedl šest let.

SYSTÉM BEDEN

„U starších skautů funguje něco, čemu technicky říkám ‚systém beden‘. Je to rozdělení jednotlivých úkolů na balíky, ‚bedny‘, které jsme v oddíle fyzicky vyrobili. Máme bednu s luky, bednu maskovačky, lékárníčku, bednu s náradím, bednu na správu klubovny a její údržbu, bednu s krojovými doplňky, se sportovním náčiním, rukodělnými potřebami jako korálky a bavlnkami nebo bednu s nejrůznějšími lany, provazy a uzlovačkami. Některé bedny vznikly čistě ze zájmu jednotlivých členů. Jeden je vášnivý fotograf, tak založil fotobednu, dostal od střediska prostředky na nákup kvalitní fotografické techniky, a vytváří dobré fotky ze skautských akcí. Jiní kluci zase rádi experimentují s různými způsoby rozdělávání ohňů – od tradičních způsobů, jako je křesadlo či setonovská ohňová sada s lukem, svídkem a ohňovým dřívkem, až po moderní způsoby, jako je například použití baterie a hliníkové fólie, či moderních zapalovačů a sirek, které odolají i silnému větru, případně hoří i pod vodou. Některé ‚bedny‘ nemají fyzický obsah, například nájmý klubovny, web nebo registrace členů.“

Každou tuto ‚bednu‘ či činnost může spravovat jiný člověk a má za ní plnou zodpovědnost: aby v ní bylo všechno aktuální, opravené a funkční, dalo se vše používat na

akcích apod. Současně má právo rozhodovat, jak se bude bedna nadále rozvíjet. Ten, kdo ji má na starost, má také určený balík peněz a pořizuje, doplňuje vybavení, rozvíjí danou bednu a vymýšlí, jak danou činnost zefektivnit a vylepšit. Vůdce informuje o svých záměrech, ten posoudí, zda jsou v souladu s koncepcí oddílu a případně schválí navržené výdaje.

Tím má každý správce bedny výsostné a speciální místo v oddíle, bez něj by chyběl dílek do skládačky, cítí tak osobní nepostradatelnost. Současně ho to rozvíjí v oboru, který ho zajímá a učí tak další členy znalosti o tom, co má na starost. Není pak problém, aby danou bednu spravovalo i více lidí, pokud je to ku prospěchu věci. Jeden je hlavní a ostatní pomáhají, učí se, či se střídají. Když má daný člověk povinnost, musí mít i práva. Právo je hospodařit, jak uzná za vhodné, rozvíjet a realizovat se v dané činnosti. Dokud ho to baví, bedna dobře funguje.“

JAK ZAČÍT?

„Jak takto zapojit členy, když to zatím nefunguje? Jednoduše, začít musí vůdce, on je tahoun a motor pokroku. Nejprve je třeba promyslet, jaké bedny by oddíl potřeboval, a pak o co mají členové zájem. Nabídnout nezávazně různé aktivity a s některou začít sám. Pak když vidí, že by o něco členové stáli, bednu vytvořit a předat, pomoci s rozjetím a po čase ji nechat vést členem samostatně.“

Nejtěžší na tom je překonat pocit, že to nebude dle vůdcových představ. Nikdo to nebude dělat podle představ vůdce, ale jak chce sám a jak to nejlépe dovede za daných podmínek. Co jako vůdce chceš, aby bylo dle tvých představ, si udělej sám, zbytek se nauč delegovat. Při předání kompetencí někomu jinému mu neřučíš do provedení, jen koriguj směr a výsledek, je-li ku prospěchu celku. Pokud to ale dělá jinak, než ty chceš, už je to jeho věc, ne tvoje. Je to těžké a rozjezd vyžaduje dost práce, ale odměna je pak o to sladší. Jakmile se systém beden zautomatizuje, udrží to členy v oddíle, protože budou mít s čím pomoci, budou se cítit užiteční a součástí týmu. Tobě současně ubude starostí, protože se o ně rozdělíš.

Nutno podotknout, že ‚systém beden‘ se opírá o fungující družinový systém stojící na přístupu rovnocenného partnerství, v němž jsou už ti nejmladší zvyklí brát na sebe část povinností, které jinde leží na vedoucích či rádcích, a tak se starají třeba o kroniku, nástěnku, nosí míče ven na hry a tak dále. Starost o bednu je tedy jen vyšší úrovní něčeho, na co už jsou v oddílu zvyklí a jsou na to připraveni.“

Literární zdroj: **Deník skautského vůdce** (Ondřej Šváb, první vydání, 2022) ✕

FOTO: ZUZANA HAVLÍNOVÁ – PIPLA

BÁRA TICHAVOVÁ – ROZÁRKA
Místostarostka a zpravodajka pro program. Mj. zodpovědná za skautskou pomoc Ukrajině. Těší ji podporovat oddíly v naplňování skautského poslání.

Projekt skončil, příběh nikoliv

Skautská pomoc Ukrajině

24. února 2022, tedy den po ruském vpádu na Ukrajinu, mi Permi přeposlal podnět ze Skautfora: „Přišlo by mi skvělý, kdybychom mohli z ústřední úrovně vedoucím oddílů dát nějakou podporu pro citlivé mluvení s dětmi. Slyším ve svém okolí otázky jako ‚Bude třetí světová válka?‘ a jiné.“

Zhruba tady pro mě tahle životní kapitola začala. Ještě týž den vyšel na skautském zpravodajství článek *Jak (s dětmi) mluvit o válce* (bit.ly/jak-mluvit-o-valce), který posléze rezonoval i mimo skautské kruhy. Pro mě osobně se z této kapitoly stala víc než roční kniha s řadou protagonistů – možná se v ní také najdete. Její název by mohl být *Skauti a pomoc Ukrajině* s podtitulem *Příběh nekončí*.

OD HUMANITÁRNÍ POMOCI K INTEGRACI

Bylo skvělé vidět vlnu energie, s níž skautky a skauti po celé republice opřeli do bezprostřední pomoci. V klubovnách se pořádaly humanitární sbírky, mnozí se zapojili do pomoci ve vznikajících kontaktních centrech, další vyrazili pomáhat na hranice nebo chystali skautské základny tak, aby se daly využít jako provizorní domov. Skautská služba v praxi. To všechno poté, co jsme obdobně pomáhali společnosti během doby covidové a sami si v čase mnohých omezení prošlapávali nesnadné cesty, jak udržet oddíly a skauting také na dálku. I po tak náročné době jsme „Byli připraveni!“

Poté, co byla bezprostřední pomoc částečně zajištěna a v rukou ji stále pevněji držely profesionální organizace, zvažovali jsme na ústředí, kudy se vydat dál. Jak podpořit skautské oddíly v další službě a jaká by měla být. Zcela vědomě jsme se rozhodli přiklonit k takové pomoci, která je naší činnosti nejbližší a zároveň se jevila jako potřebná – otevřít dveře našim oddílům holkám a klukům z Ukrajiny a nabídnout jim bezpečné prostředí mezi vrstevníky v jejich nových, byť možná dočasných, domovech.

SKAUTSKÁ POMOC UKRAJINĚ V ČÍSLECH

Kolika mladým lidem z Ukrajiny jsme pomohli skrze přizvání do oddílů nebo k jiné volnočasové aktivitě, víme jen částečně, jediná přesná čísla tak máme pouze z programu *Laskavo*. Oddíly v něm mohly žádat o finanční podporu pro ukrajinské holky a kluky jak pro běžnou skautskou činnost v průběhu roku, tak pro účast na letních táborech či pro organizaci příměstských táborů podporujících začlenění do

české společnosti. Na základě těchto čísel dokážeme říci, že:

- ✿ 112 z nich se účastnilo skautských táborů,
- ✿ 426 se účastnilo příměstských táborů pořádaných skautskými středisky,
- ✿ dalších 31 kluků a holek jsme podpořili, aby mohli skautovat celý rok,
- ✿ 162 ukrajinských dětí i dospívajících prošlo dalšími programy, které pro ně připravili skautky a skauti,
- ✿ 37 holek a kluků z Ukrajiny přijelo do Česka strávit tábor, kde si mohli oddechnout od výbuchů a neutěšených podmínek doma,
- ✿ z registrace vyplývá, že přinejmenším 40 skautských středisek zaregistrovalo nové členy z Ukrajiny,
- ✿ 53 mladých Ukrajinců se mohlo v Praze zúčastnit CEJ v létě 2022.

Bezpochyby tahle čísla ale nejsou vůbec kompletní. Víme, že řada oddílů a středisek konala i bez naší finanční pomoci. Vedle toho řada ukrajinských kluků a holek prošla komunitním centrem *Svitlo* ve Skautském institutu v Praze.

ZKUŠENOSTI VEDOUCÍCH

Ze zpětné vazby, kterou jsme v rámci programu *Laskavo* sesbírali, jednoznačně vystupuje pozitivní hodnocení. Často na začátku panovaly obavy z jazykové bariéry. Ano, někdy kvůli ní běžely věci pomaleji než obvykle, ale zpravidla byla tahle překážka mnohem menší než úvodní obavy. Vedoucí také často zmiňovali, že pokud se nějaké problémy objevily, nebyly způsobeny národnostní odlišností, jako spíše osobnostními rysy, stejně jako u českých holek a kluků – někdo je zkrátka živější, jiný zas introvertní a další výbušný.

„Nemyslím, že bychom se potýkali s velkými problémy. Drobné překonáváme, ale v tomto roce v průměru už David a Bohda fungují jako běžní členové. Občas jen musíme pohlídat, že mají vhodné vybavení, a důkladněji věci vysvětlit i mamince.“

Jaroslav Liška, středisko Limba Plzeň

„Zpočátku byla problémem jazyková bariéra, dobře ale zafungovaly pohybové hry a před Velikonocí pletení pomlázek.“

Petr Havlíček, Středisko Vydří stopa Sušice

„Myslím, že to pro nás všechny byla zajímavá zkušenost, jsem ráda, že jsme mohli vzít ukrajinské děti mezi sebe a zpříjemnit jim prázdniny. Pro nás, vedoucí, to byla příležitost naplnit roverské heslo ‚Sloužím‘, jelikož to pro nás představovalo zařizování a více starostí. Hlavně jsme měli krásnou možnost poznat děti z jiné země a myslím, že si vlčata a světlušky uvědomily, že i když mluvíme jinými jazyky a žijeme v jiné zemi a trochu jiné kultuře, tak jsme všichni stejní, baví nás podobné věci a můžeme být kamarádi.“

Helena Bártova, středisko Vládi Tylšara Olomouc

Poslední citace otevírá další neméně důležitý rozměr naší skautské pomoci ukrajinským holkám a klukům. Její součástí byli také členky a členové našich oddílů – i oni spoluvtvářeli prostředí a atmosféru, do níž jsme jejich ukrajinské vrstevníky zvali, i oni byli součástí téhle skautské služby. A sami tak měli možnost získat důležité dovednosti a zkušenosti pro další život. Vedoucí k tomu říkají:

„Děti mají o téma války na Ukrajině zájem, slyší to doma i ve zprávách. Mnozí se snažili nějak pomáhat (sbírky, dary...). Tohle je pro ně zkušenost a seznámení s konkrétní osobou, nejen anonymní příběh z novin. Na její počest jsme vedle české vlajky vztyčili i ukrajinskou. Trochu jsem se bál, jak to budeme vysvětlovat, ale děti to vzaly v pohodě: Jasně, je tu s námi Zoya, ať tu má i svoji vlajku. Jinak nevnímám, že by si uvědomovali, že máme mezi sebou cizince. Jedině ve hrách, které vyžadovaly komunikovat plynule česky, ale to se vždycky nějak rychle vyřešilo (třeba běhala s někým ve dvojici).“
Luboš Račanský, středisko Vlašim

„Přijetí Saši mi přineslo především radost, když jsem viděla, jak je šťastná a všechno si užívá. Myslím, že celému týmu i dětem to ukázalo, že začlenění dítěte z cizí země není tak náročné, jak jsme se možná obávali. Bylo pro mě velmi smysluplné (a zároveň výzvou, což se po letech vedení hodí) před táborem hledat cesty, jak Saše účast na táboře umožnit, a na táboře řešit vše okolo jejího zapojování. České děti si podle mě odnesly větší znalosti o Ukrajině, několik ukrajinských slovíček a především zkušenost, že děti z Ukrajiny jsou stejné jako ony. Věřím, že aspoň několika dětem, které si z rodin nesou vůči Ukrajincům předsudky, pomohl tábor nahlédnout na situaci i z druhé strany.“
Rebeka Sgallová, středisko Oheň Horní Počernice

„Česká společnost není moc zvyklá na soužití s cizinci, zvláště v maloměstech, jako je to naše. Díky účasti ukrajinských holek a kluků na táboře jsme o tuto zkušenost bohatší. A naše parta má dobrý pocit, že jsme dětem v nouzi přinesli zajímavé zážitky.“
Petr Hanč, středisko Náchod

NEZAPOMEŇME – PŘÍBĚH NEKONČÍ

Uzavřeli jsme projekt, díky němuž mohla vzniknout řada materiálů na podporu integrace ukrajinských holek a kluků (viz níže) a díky němuž jsme řadu z nich mohli finančně podpořit. Nabyli jsme důležité zkušenosti s integrací dětí, jež mluví jiným jazykem, často v obtížné životní situaci. To jsou věci, které máme zúročovat nadále. Možná to bude přijetí dalších dětí a mladých lidí z Ukrajiny, pro které často adaptace na nové prostředí ještě neskončila. Možná nám svět už chystá nové výzvy a v našem bezprostředním okolí jsou holky a kluci v nelehké životní situaci, pro něž by skauting byl důležitou podporou do života, a my můžeme zvážit, zda jim ho také umíme nabídnout.

FOTO: JANA HARUŠTÁKOVÁ – ŽÍŽA

JAKOU PODPORU LZE VYUŽÍT (NEJEN) PŘI PRÁCI S UKRAJINSKÝMI HOLKAMI A KLUKY:

(Vše uvedené i další materiály najdete na skaut.cz/ukrajina)

- metodika k integraci do oddílů,
- přeložené odborky, úkoly z *Nováčka*,
- dvojjazyčné pexeso se skautskými pojmy,
- komunikační karty,
- webová stránka o skautingu v ukrajinštině,
- dvojjazyčný časopis *Parták*
- stream se zkušenostmi vedoucích,
- *Dostupný skauting* (program finanční podpory nejen pro ukrajinské členky a členy).

VE SKAUTINGU O UKRAJINĚ VYŠLO:

- Duben 2022 – rozhovor *Vyrábět, sportovat a do ničeho nenutit*, článek *Skauti a válka: Jak stavět na pevných základech*, anketa *Jak se vám daří zapojovat ukrajinské děti do oddílové činnosti?*
- Červen 2022 – souhrn tipů *Na tábor s ukrajinskými dětmi*. ✕

FOTO: JANA HARUŠTÁKOVÁ – ŽÍŽA

MARKÉTA MUSILOVÁ – BLECHA

Pomáhá s projekty skautského programu na ústředí Junáka. Jedním takovým je právě teď podpora roverského programu.

Testováno na roverech! Co přinese nový roverský program?

„Roveři jsou bratrstvem služby a života ve volné přírodě. Jsou to poutníci volných nekonečných cest, táborníci stinných lesů, schopni starati se sami o sebe, ale právě tak způsobí a pohotově sloužit jiným,“ popisoval B. P. své vidění výchovné kategorie chlapců od 17 let. Věříme, že tato meta zůstává, a vedeme rovery a rangers ke stejnému cíli. Možná jen trochu v jiných podmínkách a jinými cestami. Jaké to však jsou? Čeho se chytit, k jakým cílům je konkrétně vychováváme a co má být obsahem roverského výchovného programu dnes?

QUO VADIS, ROVERSKÝ PROGRAM?

To, kam mají roveři a rangers směřovat (jinými slovy mít zformulované cíle roverské výchovy), je už nějakou dobu jasné. Podobně jako pro všechny skautské věkové kategorie máme i pro RS kompetence skautské výchovy. Nejen z roverského průzkumu (z roku 2019), ale i nadále zaznívá, že není moc zřejmé, jak konkrétně dospívající skauty a skautky posouvat na jejich cestě, jaké jsou k dispozici nástroje a aktivity a co je podstatou rovingu.

Výzva přijata! Přenášíme kompetence a další již existující podklady a ideje do něčeho hmatatelného. Právě probíhá testování materiálů, které se stanou základem roverského programu. A jak jinak než přímo na roverech! Testovací fáze vyvrcholí na konci roku 2023 a na Obroku 2024 bychom měli mít upgradovaný roverský program v rukou.

KOMPAS V RUCE A PRŮVODCE PO BOKU

Testovací verze několika materiálů už kolují skautským éterem. V létě se uskutečnila první vlna testování a další probíhá právě teď.

CO UŽ JE DÁNO:

- ✦ 5 oblastí roverské cesty
- ✦ 2 věkové kategorie (putující RS ve věku 15–18 let a provázející RS ve věku 19–24 let) a speciální pozornost pro začínající rovery
- ✦ 2 hlavní nástroje: projekty a výzvy + 1 nástroj pro začínající: Roverský kompas

VE FINÁLNÍ PODPOŘE ROVERSKÉHO PROGRAMU NAJDEŠ:

- ✦ Roverský kompas – interaktivní nástroj pro začínající rovery a rangers, který je s rovingem seznámí
- ✦ průvodce a průvodkyně – pomáhají podle potřeby, hlavně v začátcích (a pro ně metodickou podporu)
- ✦ přechodové rituály a milníky – při vstupu na roverskou cestu, při přechodu mezi mladším a starším roverským věkem a na jeho samém konci
- ✦ osobní prostor, kde si budeš moct vybírat a evidovat splněné výzvy a projekty a skrze ně tak mapovat svou roverskou cestu a své cíle
- ✦ způsoby, jak se roveři a rangers, kterým chybí vlastní roverský kmen nebo družina, mohou propojit s někým jiným a zažít tak sílu roverského společenství
- ✦ výzvy a projekty, v nichž pojedou všichni RS spolu

KDE ZJISTÍM VÍC?

Vše si zatím můžeš přečíst na **Roverském rozcestníku v sekci Roverský program**. Najdeš tam i databázi výzev a projektů, která obsahuje konkrétní náměty na program v daných oblastech roverské výchovy. Také doprovodné materiály – třeba checklist k tvorbě výzvy nebo vzor k vyplnění karty (pomůcku, kterou máš u každé výzvy či projektu k dispozici pro zaznamenání plnění).

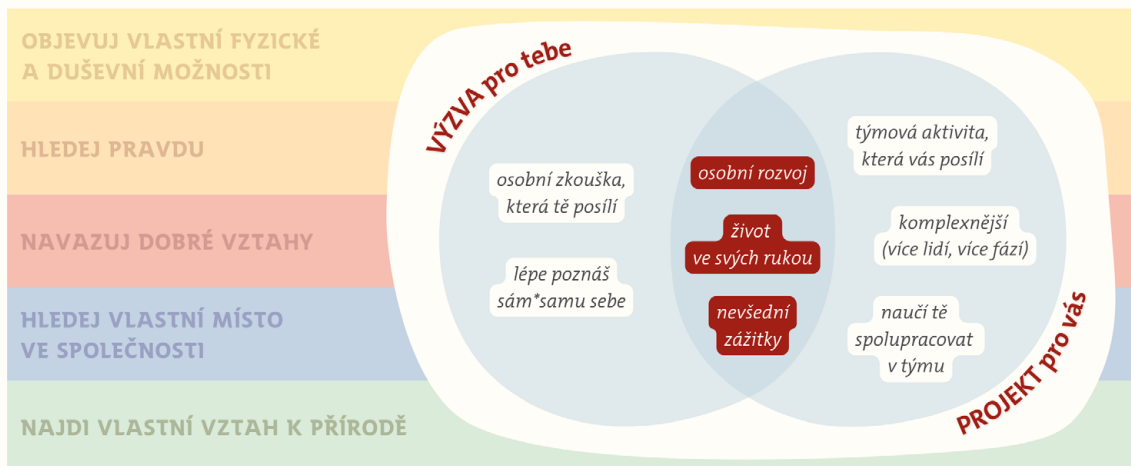

TOHLE JE ROVERSKÝ PROGRAM

RS

Skrze Projekty a Výzvy si volíš vlastní cestu roveringem, ale nejsi na to sám*sama!
Drž se pěti oblastí roverské cesty:

3 pravidla dobrých Výzev a Projektů:

VYVÁŽENOST → soustřeď se na všechny oblasti roverské cesty

PŘÍMĚŘENOST → vybírej si aktivity lehce za hranici komfortu (ani příliš snadné, ani nedosažitelné)

REFLEXE → nastavuj si zrcadlo, ohlížej se a zhodnocuj, kam tě nová zkušenost posunula

NĚJAKÁ INSPIRACE K ROVERSKÉ ČINNOSTI NA TENTO PODZIM BY NEBYLA?

Říkáš si, že do června je cesta dlouhá? Mrkni do databáze projektů a výzev, najdeš tam přes stovku aktivit. Výběr námětů na podzim jsme vytvořili na skautském zpravodajství (bit.ly/podzimni-rovering). Využij také příležitosti vyjet na roverskou akci. Ty bys měl najít ve sdíleném kalendáři na Roverském rozcestníku. A chceš-li být v obraze, co se v roveringu děje, sleduj sociální sítě: FB stránku Rovernet a skupinu Roveři & Rangers CZ nebo instagram Roving_cz.

A ROVERSKOU METODIKU UŽ MÁŠ?

Možná už se na ni prášíš na poličce v klubovně, nebo sis ji prolétl*a v PDFku na webu Roverského rozcestníku (bit.ly/roverska-metodika). Ale kdyby tě to přeci jen minulo, roverská metodika je ke koupi na skautském e-shopu.

PRŮVODCI A PARTICIPACE – VÝZVY, SE KTERÝMI MŮŽEŠ POMOCI

Metodika nese podtitul *Putování ke skautské dospělosti*. Tu B. P. obrazně přirovnává k řízení vlastního člunu. Je však třeba si připomínat, že to neznamená hodit rovery do vody, ať si program sestavují sami. Je to až cíl, k němuž směřují v této výchovné fázi, o který se ale máme postarat my, dospělí průvodci (jak naznačuje skautská výchovná metoda). Tedy být jim průvodci na jejich cestě ke skautské dospělosti. To bude naše velká výzva pro nadcházející měsíce a roky, neb průvodcování roverů a rangers v českém roveringu není v dobré kondici. Chybí totiž průvodci.

Zároveň mějme na paměti, že roverský program má být výsostně participativní. Jde o program dělaný mladými lidmi, nikoli pro mladé lidi. Je rozvíjen jejich potřebami

a zájmy. „Návnada, kterou rybář kladé na konec svého prutu, nemá nic společného s jeho vlastní stravou, ale měla by naopak odpovídat chuti ryb,“ řekl přízračně B. P. I proto si přejeme, aby vylepšený roverský program měl pomyslný certifikát s označením „testováno na roverech“. Kdo jiný než samotní roveři a rangers by měli stát u tvorby svého programu? Pojď nám s tím, prosím, pomoci. Třeba tak, že materiály vyzkoušíš se svým kmenem, přepošleš dál nebo popřemýšlíš, zda nemůžeš být průvodcem nějakému roverovi či rangers bez kmene ve svém okolí (průvodcem může být každý, předchozí zkušenost s roveringem není nutná). Každá pomoc se počítá. Začni třeba tím, že prozkoumáš následující odkazy.

DŮLEŽITÉ ODKAZY:

Roverský rozcestník rovernet.cz

Roverskou metodiku, kompetence pro RS a jiné užitečné materiály v záložce rovernet.cz/jak-na-rovering

Podklady a informace k testování roverského programu v záložce rovernet.cz/roversky-program

Databázi projektů a výzev na rovernet.cz/projekty-a-vyzvy

Roverský kalendář akcí na rovernet.cz/kalendar

Facebook: *Rovernet, skupina Roveři & Rangers CZ*

Instagram: *@Roving_cz* ✖

MARIKA VOLFOVÁ
Komunitní organizátorka a facilitátorka v hnutí za klimatickou spravedlnost. V *Re-setu* se zaměřuje na otázku spravedlivé transformace uhelných regionů a budování klimatického hnutí.

BARBORA JELÍNKOVÁ
Komunikační koordinátorka a organizátorka. Je jednou ze zakládajících členek *Iniciativy nájemníků a nájemnic*. V rámci studia urbánní sociologie se věnuje otázkám krize bydlení, městotvorbě, udržitelnosti měst a problematice památkové péče.

Co je to energetická chudoba

A co proti ní můžeme společně dělat

Energetická chudoba je pojem, se kterým jsem se seznámila až v posledních letech. Přitom jde o něco, co mě provázelo celým životem. Během dětství na vesnici jsme v létě chodili na dříví, aby ho bylo na zimu dost – ale v zimě jsme stejně občas spali v čepicích, protože starý kamenný dům se nedal vytopit. S příchodem do města nadešel život v nájemním bytě, ve kterém unikal plyn z topení, a majitel nebyl ochoten jej opravit, takže se nedalo topit. V posledních dvou letech jsme se doma báli zapnout plynové topení, protože bychom platili enormní nedoplatky, a raději jsme chodili v bundách a žili v obavě, kdy se na zdi objeví plíseň.

Moje zkušenost není ničím výjimečná. Ceny energií se s pádem dodavatele energií *Bohemia Energy* a s následnou ruskou invazí na Ukrajinu minulý rok zvýšily natolik, že polovina domácností měla problém vyjít s penězi (bit.ly/institut-predluzeni). Ještě předtím se však v energetické chudobě – tedy stavu, kdy si domácnosti nemohou dovolit dostatečně zatopit, aniž by se buď zadlužili, nebo museli ušetřit na jiných základních potřebách, například na jídle – nacházel téměř milion lidí. Problém nepředstavuje pouze vysoká cena energií, ale současně také nízké příjmy a špatný stav bytového fondu. Přitom je úroveň inflace u nás nejvyšší za několik desítek let a vláda kvůli deficitu státního rozpočtu hrozí dalším krácením sociálních dávek a základních služeb. Mezitím však energetické korporace vydělávají rekordní zisky. Nespravedlnost a frustrace, které lidé v takové situaci pociťují, jsou tak naprosto pochopitelné a téměř hmatatelné a po celé Evropě se konají demonstrace a stávky (bit.ly/ct-demonstrace). Říká se, že jde o největší vlnu protestů od poloviny minulého století.

ENERGIE LIDEM!

Mnoho lidí vnímá nemožnost vytopit si dům na přijatelnou teplotu jako osobní selhání. Jenže energetická chudoba má řadu komplexních příčin, které nelze vyřešit jen individuální změnou chování. Cítili jsme proto potřebu postarat se o to, že nebudeme doma mrznout s pocity, že jsme si měli vzít o svetr navíc nebo při vaření použít pokličku, nýbrž že jde o systémové selhání, v němž jsme všichni společně, a musíme si proto společně pomáhat. V koalici různých organizací, které se zabývají klimatem, dostupným bydlením a energetikou, jsme proto spustili kampaň *Energie lidem!*, jejímž cílem bylo nabízet pomoc lidem v sousedství – ať už to mělo být hledání a předávání informací, jak uspořit drahé energie, snižovat spotřebu a žádat o podporu od státu, nebo to byla svépomocná úsporná opatření, jež lidem nabídnou přímé a rychlé řešení.

Chtěli jsme se propojovat s lidmi v sousedství a navazovat vztahy komunitami, kde již nějaké aktivity probíhají. Poznat problémy, kterým místní čelí, a společně s nimi hledat řešení, která můžeme následně prosazovat. Cílem bylo také podporovat různé skupiny lidí (například nájemnice z jednoho bytového domu) v tom, jak se organizovat (bit.ly/vzajemna-pomoc), propojovat, zůstat aktivní a sdílet zkušenosti i problémy, na něž narážíme. Pokud bude dostatečné množství z nás tláčit na komunální politiky, města, pronajímatele a na stát, může se nám podařit prosadit východiska, z nichž budou mít prospěch všichni.

Během loňské zimy jsme proto spolu s dalšími ekologickými a sociálními organizacemi sepsaly doporučení, z nichž některá se podařilo prosadit, například zastropování cen energií. Kromě toho jsme sepsaly návody, jak požádat o státní podporu, a uspořádaly jsme několik „zateplováček“. V Brně jsme například tři dny pracovaly na utěsnění oken v budovách Vesny, tj. centra pro matky samoživitelky se školkou a kroužky. Společně s Ukrajinkami, které se tam chystaly na kurzy češtiny, a desítkami dalších lidí jsme se učily frézovat a tmelit stará okna. Díky tomu by měla Vesna

ušetřit 15–20 % nákladů na vytápění, což je pro organizaci, jež nemá žádné zisky, velká pomoc. Společná práce, ale i oběd a povídání, nás přitom stmelily, i když jsme ne všichni mluvili stejnou řečí. Podobně laděné akce jsme organizovaly taky v Děčíně, Hradci Králové a Praze.

Naše kampaň je založená na vzájemné pomoci, tedy nezištné dobrovolné aktivitě, která lidem pomáhá naplnit své základní potřeby, ale zároveň usiluje o proměnu systémového nastavení. Není to tedy charita, která se často zaměřuje pouze na zmírnění dopadů, ne však na samotnou podstatu problému. V našem manuálu *Jak zvládnout drahou zimu?* (bit.ly/energie-lidem) jsme se zaměřily jak na drobné změny v chování vedoucí ke snížení spotřeby energie (na menší a levnější úpravy v bytě, které si může každý udělat sám), tak na komplexnější způsoby, jak dlouhodobě snižovat spotřebu domácnosti.

JAK SE MŮŽETE ZAPOJIT?

Pokud si říkáte, co se současnými problémy dělat, zapřemýšlejte nad tím, zda se nepřipojíte k některé z místních iniciativ, jež řeší otázky klimatu, dostupnosti bydlení nebo se věnují sociálním nerovnostem (například místní skupina *Fridays for Future*, *Limity jsme my* nebo *Univerzity za Klíma* či *Iniciativa nájemníků a nájemnic*). A pokud vám taková skupina v okolí vašeho bydliště chybí, vytvořte ji se svými kamarády a kamarádkami a zaměřte se na problémy, které vás a vaše známé trápí ve vaší čtvrti, škole nebo na pracovišti. Během svépomocných akcí jsme se sice naučily používat frézu a brusku, posílily svou zručnost a schopnost hledat různá neobvyklá řešení, ale hlavně jsme se naučily spolupráci a solidaritě mezi různými skupinami lidí, které spolu příliš často nekomunikují. Diskuze o energetické chudobě nám zase pomohla rozšířit si obzory a umožnila sdílet vlastní problémy a potřeby, což je základem pro vzájemné pochopení a podporu lidí a nalézání společných řešení. Nárůst cen energií má zároveň dopad i na vás, skauty a skautky. Finance na provoz skautských kluboven a základen, stejně jako na volnočasové aktivity, jako je skauting, se tenčí. Ceny energií ale narůstají a to může mít vliv na zdroje, které mají skautská střediska k dispozici. Proto máme pár

nápadů, jež můžete ve svých skautských oddílech rozvinout. Co tedy můžete dělat?

- **Zorganizujte zateplování oken ve své skautské klubovně nebo v sousedství.** Potřebujete k tomu frézu a izolaci do oken. Tímto způsobem se dají zateplit stará dvojitá dřevěná okna, ta ale nesmí být v prostoru vytápěném kamny/vafkami. Pokud budete mít nápad, co zateplit, ale nejste si jisti, rády to s vámi probereme, případně půjčíme frézu a poradíme ohledně izolace.
- Ve své klubovně **uspořádejte workshop na téma energetické chudoby**, který může být například o praktických věcech, jakými jsou zateplování a úspory energie. Na ten pak můžete pozvat někoho, o kom víte, že se v tématu vyzná. Případně se ozvěte nám a my vám poradíme.
- **Diskutujte ve svém oddíle o tom, jestli mají všichni možnost zatopit si doma na komfortní teplotu.** Pokud ne, můžete odkázat na různé formy státní podpory, ať už jde třeba o *Zelenou úsporám Light* (bit.ly/zelenausporam) či příspěvky na bydlení, nebo můžete uspořádat zateplování oken u někoho z oddílu, pokud k tomu budou vhodné podmínky.
- Zajímají vás i systémová řešení k energetické chudobě? **Můžete se obrátit na svou obec a zjistit, jaké mají plány v oblasti komunitní energetiky nebo zavádění úspor.** Třeba zjistíte, že je možné se nějakým způsobem zapojit, a pokud ne, může to být dobrý podnět pro vaši obec, aby se na řešení dostupné energie zaměřila (více o tématu najdete třeba v brožuře (bit.ly/bold-energetika) o komunitní energetice pro samosprávy).

Pokud byste potřebovali poradit s tím, jak se organizovat nebo na co se zaměřit, můžete se ozvat i nám. Věříme, že skautské prostředí stejně jako my zastává hodnoty jako spolupráce, solidarita a péče, a to je podle nás to nejdůležitější, co v sobě musíme pěstovat. Pokud s námi chcete cokoliv probrat nebo se zapojit do našich aktivit v rámci kampaně *Energie lidem*, ozvěte se nám na email info@re-set.cz. ✕

JAROSLAV PETŘÍK – AUSTRALAN
Akéla dvou smeček, kterému prošlo rukama bezpočet vlčat. Koordinátor výchovných zpravodajů a instruktor JeLS.

Jak si poradit s problémovými či agresivními dětmi

První díl střípků z výchovné poradny

Každou první středu v měsíci od 20.00 otevíráme online výchovnou poradnu, kam mohou výchovní zpravodajové či vedoucí oddílů přinést své otázky, inspirovat se zkušenostmi jiných i poradit. Připoj se i ty na odkazu bit.ly/vychovnaporadna. Na stránkách *Skautingu* se můžeš setkat s vybranými tématy, které jsme na poradně řešili.

TRPĚLIVĚ HLEDEJME RŮZNÁ ŘEŠENÍ

Nesmělí nováčci už se otrkali a někteří z nich se možná pěkně vybarvili. Dříve bezproblémový kluk (nebo holka) se přes prázdniny hodně proměnil a najednou si s ním nevíme rady, narušuje nám disciplínu na schůzkách a kazí morálku. Říkejme mu třeba Kraken.

→ **ZKUSME SE DOBRAT KOŘENŮ PROBLÉMU.** Někdo si možná nevhodnost svého chování neuvědomuje, protože má z jiných prostředí posunutou zvyklosti a hranice. Pokud porušuje pravidla záměrně, může si říkat o pozornost nebo maskovat nedostatek sebevědomí. Může být citlivý na konkrétní projevy chování nebo situace, s nimiž si neumí poradit. Někdy pomůže konzultace s rodiči, jindy naopak upřímný rozhovor s Krakenem. Většinou si pravou příčinu svého jednání neuvědomuje, musíme k ní dojít obratně kladenými otázkami. Pokud se na takový rozhovor necítíte, poproste o pomoc výchovného zpravodaje či zkušenější vedoucí.

→ **HLEDEJME RŮZNÉ STRATEGIE ŘEŠENÍ.** Poskytneme všem větší prostor k vybití přebytečné energie pohybem – hrami zaměřenými na rychlost, obratnost, mrštnost či sílu. Co nejvíc programu realizujeme venku (jde to i v zimě a ve tmě). Zařadíme úpolové hry (to jsou např. různé formy přetahování, přetlačování či zápasu), při nichž dojde k fyzickému střetu v rámci jasně stanovených pravidel. Překračování těchto pravidel důsledně podchycujeme, pomáhá to pojmenovat hranice přijatelného jednání. Více k diferencování programu

najdete v červnovém čísle *Skautingu* v článku *Jiná mysl, stejný skauting* (bit.ly/skauting-mysl).

- **NASTAVME SI SPOLEČNÁ PRAVIDLA.** Zavedme aktivity, v nichž může každý pojmenovat problematické chování a navrhnout řešení (např. kruh obnovy, viz *Skauting duben 2022*, bit.ly/skauting-kruh-obnovy). Když můžeme ovlivnit podobu společných pravidel, snáze je přijmeme za své. Inspiraci pro takové aktivity najdete například ve starších článcích *Aby byl oddíl bezva parta* (bit.ly/skauting-parta), *Porušované pravidlo je třeba změnit* (bit.ly/skauting-pravidla) či *Táborová agora* (bit.ly/skauting-agora). Kruhy obnovy (či jinou formu společné reflexe dění v oddíle) opakujeme a ke společným pravidlům se vracíme, tím se ukotví.
- **PRACUJME SE SOUTĚŽNÍMI HRAMI.** Možná jich máme příliš mnoho, nebo naopak příliš málo. Spousta dětí má potřebu se srovnávat a soutěžit. Řízené aktivity s jasně stanovenými pravidly jim umožní najít si své místo v hierarchii smečky. Ale současně je třeba vyslat signál, že ten, kdo doběhl první, se díky tomu nestává nejlepším vlčetem – že naše skutečná hodnota je nezávislá na tom, kolik lidí předběhneme a kolik jich přepereme.
- **ROZVÍJEME KULTURU SPOLUPRÁCE NAMÍSTO KONFRONTACE.** Nevýhoda soutěžních disciplín je v tom, že se po nich raduje jeden výherce, ale smutní celá smečka poražených. Zařazujeme proto také aktivity, v nichž může uspět každý. Třeba když musejí všichni společně uniknout zlému Šer Chánovi nebo se zachránit uvázáním toho správného uzlu, s nimiž si ale mohou navzájem pomoci.

JAK POZNÁME, ŽE POHÁR TRPĚLIVOSTI UŽ PŘETĚKÁ?

Může se stát, že jsme už vyzkoušeli všechny možnosti a navzdory vši vynalézavosti a trpělivosti se situace nezlepšila. Nedávejme si to za vinu: ne každý oříšek dokážeme rozlousknout, ne každému vyhovuje náš styl vedení a ne každé vlče nám sedne. To je zcela v pořádku. Pak zbývá si odpovědět na tři otázky, nejlépe s celou oddílovou radou:

- Ohrožuje Kraken fyzické či psychické bezpečí jiných členů oddílu, ubližuje jim?
- Narušuje Kraken morálku oddílu natolik, že za jeho přítomnosti nemůžeme standardním způsobem realizovat skautskou činnost?
- Skutečně v Krakenovi nepozorujeme upřímnou snahu o zlepšení a touhu stát se správným skautem?

Pokud jsme alespoň jednou odpověděli ano, přišel čas se rozloučit. V takovém případě doporučuji udělat to rychle, ale upřímně a transparentně. Jak problematický člen, tak jeho rodiče mají právo vědět, jak jste k rozhodnutí došli. A je dobré dát najevo, že to není konec světa, třeba takto: „V současné chvíli nedokážeme najít způsob, jak s Krakenem fungovat. Třeba to dokážeme za rok či za dva nebo to dokážou v jiném oddílu.“ ✖

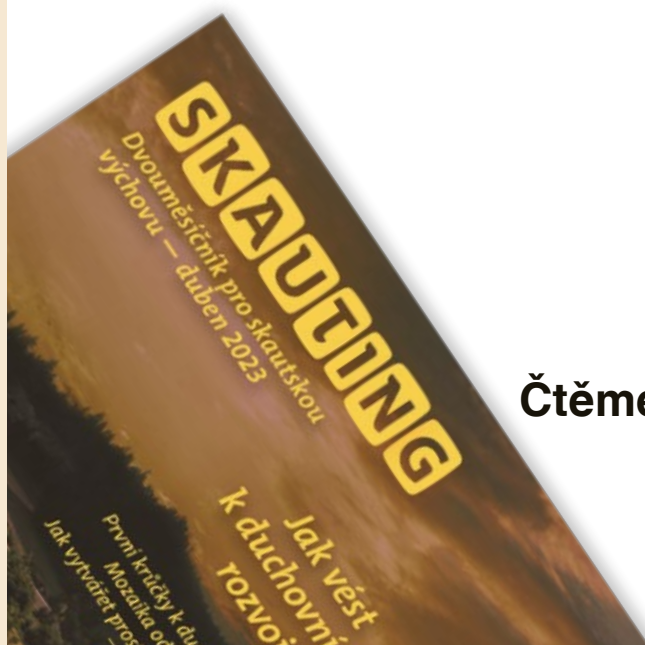
Využíváte potenciál Skautingu naplno?

**Dopřejte časopis Skauting
i ostatním členům a členkám
oddílové nebo střediskové rady.**

*Každý oddíl i středisko má k dispozici
několik předplatných Skautingu
zdarma. Ty můžete libovolně přidělit
vedoucím, kteří o časopis stojí,
ale zatím jim nechodí.*

*Uděláte to jednoduše ve SkautISu
v sekci **Moje jednotka**.*

**Čtěme Skauting společně, měňme
skauting k lepšímu rychleji!**

**PYTLÍ
CZECH**

Skautská
telefonní síť

BUĎ PŘIPOJEN/A

**Nově jsme zrušili
všechny poplatky
za připojená čísla v STS**

Připoj sebe a až 6 svých blízkých.
Volání a SMS v celém Vodafone
je pro všechny tarify zdarma.
Ostatní služby mají mimořádně
výhodné ceny.

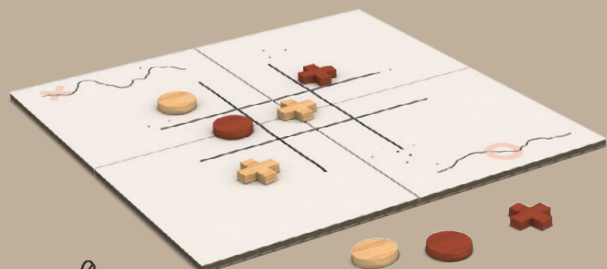
*Celá STS je bez závazků,
poď ji vyzkoušet.*

HRY DO KAPSY

od cestovatelky a designérky

Táni Sekerkové

- 10 samostatně prodejných her v bavlněném pytlíku
- ideální na výpravy, tábory, do klubovny
- ilustrace s příběhem
- přírodní materiály
- vyrobeno v ČR

www.pytliczzech.cz

skaut.cz/stsbezpoptatku

SPOLEHNI SE

ROZUMÍME OUTDOORU

 HUDY

www.hudy.cz

KATADYN®

MAKING WATER DRINKING WATER

BezpecnaVoda.cz

Vyrobí až 1 litr pitné vody za minutu

HIKER PRO

FORESTIA

FINE OUTDOOR MEALS

**HOTOVÁ JÍDLA
VE VÝJIMEČNÉ KVALITĚ
PRO KONZUMACI V PŘÍRODĚ
V PRAKTICKÉM BALENÍ
SE SAMOOHŘEVEM**

Forestia.cz

INZERCE ↑